

ŠE BOLJ ZVESTI IN UPORNI

»Dragi tovariš Tito! V imenu borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije in v svojem imenu ti čestitam ob Novem letu iz vsega srca in ti želim v njem polno osebne sreče in zadovoljstva, novih uspehov in zmag naših tesno pobratenih in enakopravnih narodov in narodnosti. Zveza borcev, ki ima v svojih vrstah ogromno število ljudi, ki ti zvesto sledijo na tvoji poti in ki jih navdihuješ s svojo neizčrpno energijo in odločnostjo, se bo še naprej trudila, da bi čim več pripomogla k ustvarjanju nalog, ki jih pred njo postavlja ZKJ.

Preko delegatskega sistema se bomo borili za dosledno ustvarjanje oblasti delavskega razreda in delovnih ljudi, ki bodo skrbno čuvali in razvijali dediščino naše socialistične revolucije, skrbeli za njeno avtentičnost ter za samostojno in lastno pot pri izgradnji samoupravljanja na temeljih razredne enakopravnosti. Svoje sposobnosti, znanje in revolucionarne izkušnje bomo uporabili za to, da bosta naša vseljudska obramba in družbena samozaščita postali last in obveznost vsakega občana in mladince. Politično aktivnost, ki smo jo še posebno razvili v jubilejnem letu zmage nad fašizmom in osvoboditve dežele, bomo razvijali še bolj kot doslej in se trudili, da bodo tudi mlajše generacije izvedele vso resnico o naši NOB in povojni obnovi dežele ter da bodo njihovi pripadniki s pomočjo tega spoznanja postali še bolj uporni in zvestejši borci za izgradnjo naše socialistične samoupravne družbe.«

(To je brzojavka, ki jo je predsednik zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Kosta Nadj poslal predsedniku republike Josipu Brozu Titu za Novo leto.)

TV 15

LETO XIV. — ŠL 1.

8. I. 1976

Zbralo se je osemindvajset otrok.

»Pred osmimi leti jih je bilo trinašestdeset,« je nekdo tiho pripomnil. Pred vojno je bilo v Gorenji Trebuši tudi šeststo občanov in stodvajset hišnih števil, zdaj jih je dvestoosemdeset in več kot polovica hiš je praznih. Pogled se nam je nehote ustavil na otrocih. Kar z bojaznijo smo jih še enkrat prešteli: osem predšolskih je z mamicami sedelo v prvih vrstah, tistih od prvega do četrtega razreda je bilo devet, enajst iz višjih razredov pa jih že tako hodi v osemletko v Most na Soči. »Tudi v Dolenji Trebuši je samo šestnajst otrok, četudi je to že dolina,« je nekdo tiho pripomnil.

(NOVOLETNE SANJE, str. 14)

NADA CAREVSKA
NISO NAM
MOGLI
DO ŽIVEGA

str. 3

JOŽE AMBROŽIČ
SLAMNIKI
MED NOB

str. 5

NEVA MUŽIČ
TEMPERA, OLJE
IN GUBČEVA
BRIGADA

str. 7

CIRIL ZUPANC
O PARTIZANSKI
SANITETI
NA GORIŠKEM

str. 8 in 9

JOŽE JANEŽ
DOMAČIJA
V ŠALAMENCIH

str. 10 in 11

PISATELJ
IN HEROJ

str. 16

Spomini

V zadnji številki »TV 15« sem prebrala zgodbo o Jožetu Vrečarju, ki je v meni obudila spomine, stare enaintrideset let.

Pisalo se je leto 1944.

Se danes slišim imena tistih, ki so jih odbrali za nemška koncentracijska taborišča; med njimi je bila tudi moja prijateljica Gabrijela Pleško iz Ljubljane. Iz naše celice s tem transportom ni šla nobena. Pa smo jim v slovo in protesta hkrati zapele Internacionalo... Kmalu so se odprla vrata in v našo celico je stopil policist Slak, spremljala ga je izdajalka Vera. S prstom je pokazala name. Zgrabil me je za lase in me tako vlekel do samice. Tako močno me je sunil, da sem se znašla na drugi strani samice.

Nedolgo zatem so se odprla vrata in zagledala sem Gabrijelo. Tam, kjer je imela lase, je zijala velika rana. Lase so ji izpulili s kožo vred in z desedami se ne da opisati, kako grozna slika se je nudila mojim očem.

»Name se zgovori, samo da te več ne tepejo,« je rekla. Objele sva se in jokale. »Naš človek me je pripeljal v samico, Jože Vrečar, naš človek!« je rekla.

Ko bo prebral te vrstice, se bo najbrž spomnil tega dogodka.

VIDA TOMASEV
Ive Lola Ribara 47/III p. Zagreb

Še o spomenikih NOB

Zakaj naj bi bilo tako kritično s spomeniki NOB? Zakaj mora biti dvojno lastništvo teh spomenikov? Zakaj naj bi imeli spomeniki NOB dvojni pomen, republiški in občinski? Zakaj naj bi bilo v kritičnem stanju njihovo vzdrževanje?

Vse to sem se spraševal, ko sem prebral članek tovarišice Neve Mužičeve, objavljen 11. decembra 1975 v »TV 15«.

Mislím, da so borčevske organizacije v prvi vrsti odgovorne prevzeti neposredno skrb nad temi spomeniki. Tu mislim tako na republiški odbor ZZB NOV Slovenije, kot občinske odbore in krajevne borčevske organizacije. V vsakem od teh odborov bi moral biti nekdo zadolžen za varstvo in vzdrževanje spomenikov NOB.

Seveda so za to potrebna tudi denarna sredstva. Sto milijonov za vse spomenike je prav gotovo premalo, saj vemo, da mora Zavod za spomeniško varstvo s temi sredstvi skrbeti prav za vse spomenike, ne samo za spomenike NOB. Potem ni čudno, da je stanje

tako klavarno. Klavarno tudi zato, ker moramo za sredstva prositi kot za nekakšno miloščino.

Mislím, da bi morali že enkrat nehati tarnati in prositi sredstva za spomenike, ki bi nam morali biti vsem »svetinja«. Saj vendar govorimo o spomenikih našim bratom in sestram, našim očetom in materam, našim hčeram in sinovom, našim ženam in možem, ki so padli za domovino, za svobodo. To so spomeniki naše krvi in našega trpljenja.

Tudi glede strokovne pomoči bi ne smeli imeti problemov, saj imamo dovolj strokovnjakov za spomeniško varstvo.

Se enkrat: lastnik spomenikov naj bi bila celotna družba, saj le-ta tudi uživa sadove žrtve narodnoosvobodilnega boja — za to dejavnost naj bi tudi poskrbela sredstva — neposredno skrb pa naj bi prejel republiški odbor ZZB NOV Slovenije prevzeli občinski odbori in krajevne borčevske organizacije.

Gre torej za sistemsko rešitev tega vprašanja, vpraševanja o varstvu in vzdrževanju spomenikov NOB.

IVAN MEZGEC,
Kraigherjeva 9, p. Postojna

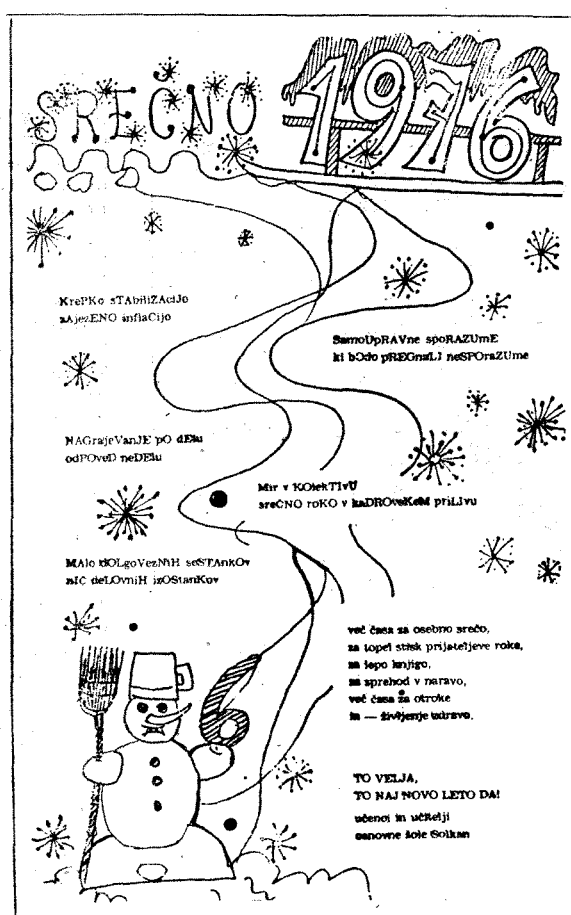
Tržaški partizanski pevski zbor želi vsem borcem in ljubiteljem partizanske pesmi SREČNO 1976. LETO!

Pismo tovarišu Friedlu

Prijetno sem bila presenečena, ko sem videla, da je v rubriki »podobe in simboli« našel svoje mesto tudi tovariš Friedel Krejer.

Hvala, tovariš Slovenko, da si se ga spomni! Friedel Krejer je to vsekakor zaslužil, saj nas je vse, ki smo ga poznali, partizane in pohorske kmete, navduševal s skromnostjo, predvsem pa s svojim junastvom. Bil nam je svetel vzor prekaljenega revolucionarja! Oglašam se z željo, da mu posredujete teh nekaj vrstic, saj je izrazil željo, da bi se rad spoznal s tovariši, s katerimi se je srečal v najtežjih časih naše zgodovine, med narodnoosvobodilnim bojem.

Dragi tovariš Friedel!

Cestitka najmlajših, ki smo je bil še posebno vesel.

Ali se še spominjaš Dušane, drobne sedemnajstletne partizanke s Pohorja, ki te je tako rada poslušala, kadar si pripovedoval o dogodkih iz španske revolucije? Srečala sva se pri Brezovčnikovih, po domače Skrbjenkovih, in bila nekaj časa skupaj na lovskem Pohorju. Prav tako tudi z Zalijem in Mihom, to je bil verjetno španski borec Henrik Zarth, s katerim sva se ponovno našla 1944. leta, takrat oba hudo bolna v Pavčkovih partizanski bolnišnici. Zal tovarišu Mihi ni bilo pomoči. Skromen trikotni kamen, na katerega je nekdo izklesal besedo »Rusa«, nam pove, kje je njegov poslednji dom.

Tudi jaz, tovariš Friedel, bi rada pokramljala s teboj o tistih težavnih, a vendarle lepih časih. Ob vstopu v novo 1976. leto ti želim vso srečo in te zelo pozdravljam!

MOJCA MEKINA — DUSANA,
Ljubljanska 24, p. Rakek

Politične skupine v sedanji Španiji

Nad Francovo dediščino se zgrinjajo vse temnejši oblaki. Političnim problemom se pridružujejo hude ekonomske težave. Skoraj milijon je brezposelnih in četrt milijona delavcev se je vrnilo iz tujine. Ze lani so se mezde zvišale zaradi inflacije za 35 odstotkov, toda inflacija raste. Po uradnih predvidevanjih se življenjski stroški ne bi smeli povečati za več kot 20 odstotkov. Najbolj prizadet je delavski razred, ki postaja iz dneva v dan glasnejši. V prihodnjem letu je pričakovati znatne spremembe.

Katere sile predstavljajo današnjo špansko družbo? Najprej naštejmo fašistično oziroma skrajno desničarsko stran.

Nekdanje falangiste združuje Nacionalno gibanje. Njegov sekretar je José Solís Ruiz. Stirideset svetovalcev je imenoval Franco osebno kot vodja stranke, preostale pa kot poglavar države. Po zakonu ostanejo v tej funkciji do 75. leta starosti, nato pa sami izberejo naslednike.

Nacionalnemu združenju bojnikov predseduje José Antonio Girón de Velasco, eden najhujših fašistov.

Gverilci Kristusa Kralja (Guerilleros de Cristo Rey) so združenje napadalnih tolp, ki jim poveljuje Mariano Sanchez Covisa.

Nova sila (Fuerza nueva) so skrajneži madridskega notarja Blasja Piñara.

GAS so akcijske skupine nacionalsindikalistov.

CEDADE, Circulos Españoles de Amigos de Europa (španski krogi prijateljev Evrope) so zaščitniki evropskih fašistov.

ATE, Anti-terrorismo ETA, skupine policajev za boj proti baskovski ETA.

MES, Movimiento Español Sindicalista, opravlja kazenske pohode proti študentom.

Zveza španskega ljudstva je veja Movimienta in delno Opus Dei.

Desničarski skrajneži v vojski imajo med somišljeniki nekdanjega komandanta Civilne garde generala Carlosa Canoa in generala Tomása Rebullaa.

Umirjena desnica se ne upira postopni liberalizaciji. V njej so katoličani, tradicionalisti, monarhisti, liberalci, nekaj nekdanjih falangistov in del visokih oficijev. Skupne so naslednje:

Ljudsko demokratska federacija je usmerjena katoliško in vodi jo Gil Robles. Skupina Tacito združuje mlade katoličane, pretežno izobražence, ki so politično zelo razgledani. Ni jih mnogo, toda njihovi članki, podpisani s psevdonimom Tacito v dnevniku »Y«, so zelo vplivni.

La Fedisa je politično najbolj vplivna v krilu zmernih desnic. Okrog osnovnega jedra 75 liberalnih intelektualcev se zbirajo nekdanji falangisti kot je veleposlanik v Londonu Fraga Iribarne, monarhist grof de Motricio, katoličan Silva Muñoz in Pio Cabanillas, skoraj sami nekdanji Francovi ministri.

Sredina v Španiji ni izrazita. V njo spadajo le skupini Španska socialdemokratska zveza pod vodstvom Garcie Lopeza in Skupina za špansko socialno reformo, ki jo vodi nekdanji falangist Castillo.

Nekoliko bolj levo je usmerjena skupina Krščanskodemokratska levica, ki jo vodi Joaquín Ruiz-Giménez.

Levico obsegajo: Španska socialistična delavska stranka (PSOE), katere sekretar je Felipe Gonzales. Njen enainštiridesetčlanski nacionalni komite je povezan s Katalonskim socialističnim gibanjem in Galicijsko socialistično stranko.

Španska komunistična stranka (PCE) nastopa skupaj z Enotno socialistično stranko Katalonije, KP Galicije in KP Baskovskih dežel. Vodi jo Santiago Carrillo.

Ljudsko socialistično stranko (PSP) predstavljajo intelektualci raznih nazorov, ki sodelujejo s Carrillom.

Edini zagovorniki oboroženega boja proti sedanji oblasti so skrajni levičarji, med katerimi so glavne skupine:

ETA, organizacija baskovskih avtonomistov, Marksistično-leninistična komunistična partija Španije, FRAP (antifašistična in patriotska revolucionarna fronta) in skupine anarhistov.

P. V.

ZUNAJ NASIH MEJA

Še druga plat Angole

Ni dolgo tega, ko je Kissinger dejal, da ZDA ne bodo trpele, da bi SZ pošiljala orožje v Afriko. V mislih je imel Angolo in Netovo neodvisno osvobodilno gibanje. Izjavo je dal, preden je predsednik Ford šel na potovanje v Peking. Pri tem se ameriški zunanji minister ni prav nič spotikal nad Kitajsko, ki je do nedavnega pošiljala orožje (morda pa ga še?) istemu potencialnemu zavezniku ZDA, zahodnjaško usmerjeni fronti FNLA pod vodstvom Holden Roberta. Ta se opira tudi na Južnoafričane in na fašistične plačance.

Najbolj žalostno pri vsem tem je, da se neka socialistična država, katere družbeni ustroj sloni na marksističnih načelih, obnaša sovražno do socialistično usmerjenega gibanja MPLA, ki mu ves napredni svet priznava pravico, da zakonito predstavlja večino angolskega ljudstva. To pa ima polno pravico, da si nabavi orožje za obrambo lastne domovine, kjerkoli ga utegne dobiti, tudi v SZ. Kjer se pripravijo siromašni narodi in rovarijo drugi, pa imajo vselej glavno korist neokolonialisti. Pri vsem tem sta Kitajsko in SZ dve socialistični velesili.

V zvezi s Fordovim obiskom je zahodni tisk prinesel na dan še nekaj hujšega. Njemu in Kissingerju so štiri dni ponavljali, da ne smeta pristati na prodajo pšenice SZ. Prav tako so jima pojasnili, da bi omejitev proizvodnje strateškega orožja utegnili koristiti samo »sovjetskemu socialimperializmu, ki pomeni glavno nevarnost«. »Smrtno nevarni sovražnik za Kitajce je zdaj Rusija,« je pisalo potem v ča-

sopisu US News and World Report. Pred odhodom pa je predsednik Ford ljubezljivo odvrnil Teng Hsiao-Pingu, da se bodo ZDA skupaj s Kitajsko uprle vsakršni »sovjetski pustolovščini v Evropi, Aziji in Afriki«.

Nobena skrivnost ni več, da kitajski odposlanci radi zahajajo v München na obisk k desničarju Franzu Josefu Straussu, ker računajo, da bo kot najbolj zagrizen nasprotnik SZ zasedel kanclersko mesto. V prisrčnih odnosih so z vodjem angleskih konzervativcev Heathom. V Madridu je na Francovem pogrebu vsakdo lahko videl velik venec, ki so ga poslali iz Pekinga. Zda gostijo Fanfanija. Tudi to je bilo vseh Američanom. Ker pa ni naš namen, da bi na tem mestu obtoževali samo Kitajsko, ne bomo govorili o njeni politiki v Aziji. Omenimo naj še to, da gverilci v treh azijskih državah ne prejemajo več njenega orožja. Med obiski po tamkajšnjih prestolnicah odposlanci izjavljajo: »Kitajsko je solidarna z revolucionarji po vsem svetu, toda odločila se je, da ne bo več izvažala revolucije«.

Kje je treba iskati vzrok za takšno vedenje kitajskih politikov? Kaže, da gre predvsem za iskanje načina, kako bi se rešili zaprtosti vase in za iskanje finančnih sredstev v Zahodni Evropi ter v ZDA. Kitajsko nujno potrebuje sodelovanje kapitalistov pri izkoriščanju velikanskih naravnih bogastev, ki jih ima na razpolago. Zato se je spravila raje na SZ kot na ZDA. Pri tem ne izbira sredstev. V zvezi z Moskvo je Teng Hsiao-Ping dejal: »Za nas ni važno, če je maček bel ali črn, dokler zna loviti miši.« Toda konec koncev so njen sovražnik tudi ZDA.

Tudi v tem ozadju je treba iskati vzroke sedanje angolske tragedije.

POLDE VRBOVSEK

BORCI V DELEGATSKEM SISTEMU

O dejavnosti delegatov — borcev v krajevnih skupnostih Ljuba Šercerja v Šiški smo se pogovarjali s predsednikom organizacije zveze borcev krajevne skupnosti tovarišem Vinkom Hrabarjem, ki je poleg tega še član zbora delegatov v krajevni skupnosti, član družbenopolitičnega zbora občine Šiška, predsednik občinskega odbora Zveze rezervnih vojaških starešin, predsednik koordinacijskega odbora za ljudsko obrambo občine, član sveta za ljudsko obrambo občine, član izvršnega odbora SZDL in še član nekaterih drugih organizacij.

1. Na katerih relacijah ZBB NOV vzpostavlja delegatske odnose in preko svojih delegatov sodeluje pri funkcioniranju novih skupščinskih odnosov?

ZBB NOV kot politična organizacija vzpostavlja delegatske odnose preko delegatov na nivoju krajevne skupnosti, delegacije krajevne skupnosti in zbora delegatov. Deluje tudi v drugih krajevnih organizacijah kot so zveza komunistov, SZDL, mladinske organizacije itd. Stališča in mnenja usklajujejo delegati na sejah delegatov ZB in utrjujejo v posameznih skupinah delegatov. Ta stališča in mnenja delegatov — borcev so mnenja članov ZB, ki jih delegati prenašajo v delegatske skupščine občine, mesta. Vprašanja, ki jih delegati postavljajo na delegatski skupščini občine, so objavljena v »Tribuni«, da je z njimi seznanjena čim širša baza.

2. S katerimi posebnostmi se ZBB NOV zaradi svoje specifičnosti srečuje pri uveljavljanju delegatskega sistema?

Delegacije ZB, si močno prizadevajo utrjevati naš delegatski sistem, ker vidijo v njem nadaljevanje naše revolucije. Preko delegatov poskušamo vplivati tudi na reševanje tistih problemov, ki prizadevajo predvsem borce, to pa so stanovanjska vprašanja, zdravstvo, šolstvo, itd.

3. Kaj menite o dosedanjem delovanju delegatskega sistema in kakšne so vaše pripombe?

V dveh letih je delegatski sistem v naši družbenoekonomski in politični ureditvi dobro zaživel, saj je v neposredno odločanje vključen skoraj vsak šesti občan. Na tem temelji tudi ustava. Menim pa, da smo naredili prekratek korak naprej pri obveščanju občanov, kadar gre za mnenja in stališča. Naša organizacija zveze borcev je sklenila, da bodo delegati — borci podali svoje poročilo na letni skupščini, da bi bazo bolj seznanili z dejavnostjo njihovih delegatov.

M. V.

Plenarna seja občinskega odbora ZBB NOV Jesenice

Na dan JLA je imel občinski odbor ZBB NOV na Jesenicah svojo sejo, na kateri je predsednik tovariš Konobelj podal obširno poročilo o delu organizacije in predsedstva v preteklem letu. Ugotovil je, da je bila organizacija delovna na vseh področjih, da borci gledajo današnja dogajanja v družbi zelo kritično in jih primerjajo z ideali naše revolucije in narodnoosvobodilne vojne. Kar stoštirindvajset članov zveze borcev je aktivnih v zborih in telesih občinske skupščine, zastopani pa so tudi v vseh koordinacijskih odborih SZDL. Velik je bil delež borcev tudi pri proslavljanju tridesetletnice osvoboditve, pri čemer so se še posebej izkazale krajevne organizacije. K delu so uspeli pritegniti vse množične organizacije, še posebej pa mladino. Sklenili so, da je treba to dejavnost nadaljevati in jo še okrepiti z novimi akcijami. Pomemben uspeh v minulem letu je tudi razstava ob štiridesetletnici stavke železničarjev, politična zgodovina Gorenjske in tretja knjiga jeseniškega zbornika Jeklo in ljudje.

Uspele so tudi spomeniško varstvene akcije. Na Koroški Beli smo uredili grobišča talcev, manjka nam le še denar za primeren spomenik. V Kranjski gori je pripravljen idejni načrt za spomenik NOB, odkrili pa smo tudi nove spominske plošče na Potočjih, Jesenicah in Mežakliji. Dokončno je bilo urejeno spominsko obeležje in postavljen spomenik talcem v Mostah, vendar vsa sredstva še danes niso zbrana in ima krajevna organizacija ZB v Zirovnici težave s plačilom.

Tudi vprašanju varstva borcev in invalidov je bilo namenjeno precej skrbi, a kljub temu je dispanzer za borce prenehal delati zaradi preobremenjenosti zdravnika na delovnem mestu.

Na seji so sprejeli tudi delovni program za letošnje leto. Največji poudarek bodo dali praznovanju 35-letnice vstaje in ustanovitve OF ter gradnji in odkritju spomenika v Dražgošah.

L. A.

Iz zveznega komiteja

Zvezni komitej za vprašanja borcev in vojaških invalidov je ob koncu leta sprejel nekatere sklepe, ki bodo ugodno vplivali na reševanje borčevskih vprašanj.

Na zadnji seji zveznega komiteja za vprašanja borcev in vojaških invalidov, ki jo je vodila predsednica Mara Radić, so govorili o poenostavljanju uporabe pravilnika o preskrbi vojaških invalidov s protetičnimi, ortopedskimi in drugimi pripomočki.

Pravilnik bodo dopolnili in uredili tako, da bo izredna kontrola zdravniških komisij veljala le za tiste invalide, ki so pravico do določenih pripomočkov dobili na temelju poškodb, ki niso posledica vojaške invalidnosti. Zvezni komitej bo dal organom uprave in zdravniškim komisijam uradna pojasnila o načinu uporabe pravilnika, s čimer naj bi odpravili sedanje nejasnosti. Sprejeli so tudi pravilnik o višini nadomestila za stroške prehrane, prenočišča, potovanja in bivanja v drugem kraju, ki naj bi po novem znašalo stopetdeset dinarjev dnevno.

Zvezni komitej je do konca leta vsem vojnim invalidom in borcem, ki so nosilci partizanske spomenice 1941 odlikovanja narodnega heroja, Karađorđeve zvezde z meči, belega orla z meči in zlate zvezde Obiliča, razdelil posebne izkaznice, s katerimi imajo cenejši prevoz. Nosilci spomenice 1941 imajo na primer pravico do brezplačne vožnje enkrat letno z vlakom, avtobusom, ladjo ali z letalom, štiri potovanja letno s popustom petinsedemdeset odstotkov ter dvojne potovanje letno z letalom s petdeset odstotkov popusta.

Narodni heroji imajo dvojne potovanje letno brezplačno z zgoraj naštetimi prevoznimi sredstvi, dvojne brezplačnih potovanj z letalom in neomejeno število potovanj z vsemi prevoznimi sredstvi s petinsedemdeset odstotnim popustom. Izkaznica velja pet let.

PARTIZANSKA KROPA VAS VABI

Partizanska Kropa se pripravlja na eno največjih športnih prireditev na Gorenjskem »Po stezah partizanske Jelovice«, ki bo v Kropi 10. in 11. januarja 1976.

V soboto, 10. januarja, ob 13. uri, bo na trgu v Kropi pred spomenikom padlim kulturni program, ob 19. uri pa bo v sindikalnem domu partizanski miting z bogatim kulturnim programom, po mitingu bo v Kropi oginjet. v okolici pa bodo zagoreli kresovi.

V nedeljo, 11. januarja, bo tekmovalje patrulj teritorialnih enot, enot JLA, UJV in milice; ekipe ZRVS, ki bodo sestavljene iz članov ZRVS in ZSMS, pa bodo odgovarjale na strokovna vprašanja in na vprašanja iz knjige »Dražgoška bitka«.

Sprejem patrulj bo v Kropi v nedeljo, 11. januarja, ob 7. uri.

Cilj vseh tekmovalnih ekip bo v Dražgošah, kjer bo tudi razglasitev rezultatov in podelitev pokalov.

Niso nam mogli do živega

Hladno zimsko jutro je obetalo še hladnejši dan, ko smo se lani 14. decembra ob sedmih zbrali na Trgu revolucije, da se udeležimo odkritja spomenika štirim obveščevalcem in trem domačim aktivistom, ki so padli v boju z Nemci avgusta 1944. Bilo nas je petdeset.

Avtobus je prevozil že večji del poti in se začel vzpenjati po vijugasti cesti nad Soško dolino, ko sem ugibala: kakšna neki so Brda zdaj, po tridesetih letih? Pravzaprav mi je to vprašanje rojilo po glavi že nekaj dni. Zdaj me je vznemirjalo in nestrpno sem zrla skozi zamegljeno okno, kdaj bom zagledala znano in drago pokrajino. Z Vrhovelj se mi je v svetlobi oblačnega zimskega dne razkrila takšna, kot sem jo poznala še iz vojnih časov, pa vendar v novi razsežnosti: naenkrat se mi je zdela nenavadno podobna gričevnatemu svetu vzhodne Makedonije. Prav takšne vzpetine z vinogradi, prav takšne kamnite hišice s prizidki in lesenimi mostovi, nad njimi pa nebo, ki v jasnih dneh odseva bližino sinjega morja.

Skozi Višnjevik in naprej mimo znanih naselij so se na levi in desni kazale v sivo vijoličastem soju briške vasi, ki sem jih med vojno kot borka in aktivistka že nešteto krat prehodila. Zdaj sem jih prepoznavala le s težavo. Za kratek čas je izplavala iz oblakov sončna krogla in obilila z lučjo pokrajino pod seboj. Od daleč sem zagledala belo zidovje, ki se je vedno bolj večalo, dokler nismo slednjič izstopili pred vinsko kletjo na Dobrovem. Nj me je zanimal ogled njenih prostorov, površno sem poslušala vodiča, ki nam je razlagal, kako je opremljena in kakšen proces opravljajo njeni naj-sodobnejši stroji, ko stiskajo iz briškega grozdja prvo-razredna vina. Zapomnila sem si samo, katero vino je suho, polsladko in sladko. Ko smo v zgornjih prostorih posedli v salonu, da pokusimo briško kapljico, je bila ura že ena, in tako smo se po vinski pokušanji, ki nam je še bolj razvezala že dovolj zgornje jezike, odpeljali na kosilo, potem pa proti Gmajni pri Kozani, kjer naj bi bilo ob treh popoldne odkritje spominskega obeležja.

Ko smo izstopili, je stala na cesti že dolega vrsta avtomobilov. Eni so ostali kar tu, drugi pa so se pomikali z nami vred naprej v veliko jezo pešcev. Neki do mačin, ki se ga je malo preveč nalezal, jih je ves čas preklinjal, češ da nas bolj ovirajo, kot so nas med vojno Švabi. Mi, ki smo pešačili, smo mu po malem pritrjevali, in tako je šlo navzgor in navzdol po kancih hitreje, kot bi šlo sicer. Gostje, ki so bili tu prvič, so se čudili, kako smo mogli med vojno vzdržati kot partizani na tem na pol-golem terenu, pa sem jim med smehom odgovarjala, da smo bili takrat urni in gibni kot zajci in nam zato Švabi niso mogli do živega.

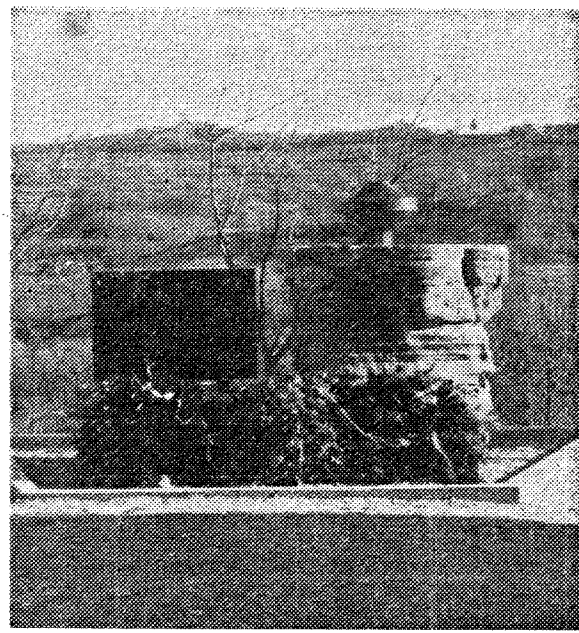
Spominska slavnost se je začela ob napovedanem času. Zbralo se je precej domačinov in še več gostov od drugod. Začelo je rositi, še preden je nekdanji komandant briško-beneškega odreda odkril spomenik. Zagrmelo so častne salve, vzvalovile mrtvilo sivega dne in pretresljivo odjeknile v gluho briško pokrajino. Sledila sta govora v slovensčini in italijansčini, zapel je zbor šolske mladine, za njim moški zbor, in oživil s svojo pesmijo legendo o Savi Kovačeviću in teh, ki so padli za svobodo. Bilo je skromno in zato toliko bolj pretresljivo slavlje, ki se je skladalo s celotnim občutjem tega dne. Kljub ledenemu vetru so ljudje vztrajali do konca in se razšli šele po končanem sporedu.

Vrnili smo se po istih klancih in se za kratko urico pomudili v občestni krčmi, nato pa smo spet sedli v naš avtobus, ki je nenadoma oživel. Tovariš Janez Učakar nas je s svežo zanimivo pripovedjo popeljal za kratek čas v Slovensko Benečijo, ki jo nameravamo obiskati zgodaj spomladi, marca ali pa v začetku aprila. Pridružil se mu je tovariš Danilo Perčič in naše potnike seznanil z načrtom, ki ga odbor briško-beneškega odreda pripravlja že nekaj časa. Naša Benečana, Edo Bukovec in Jože Durli pa sta nam s svojim petjem ob spremljavi harmonike pričarala Slovensko Benečijo, deželo, katere pesmi pojo bolj pogosto o pelinu kot o rožmarinu, kot pravi že naš pisatelj France Bevk v svojem »Kaplanu Martinu Čedermacu«. Njuno izvajanje ob mikrofoni je pritegnilo vse potnike in komaj da smo skozi orošena okna opazili, kako zunaj sneži. Ko smo se za nekaj minut ustavili v zasneženi Postojni, je že krepko melo. Na poti proti Ljubljani se je

oglasil še tovariš Dušan Vrščaj in povabil udeležence in njihove sorce na naše redne mesečne sestanke v Klubu poslancev v Ljubljani. Prvo tako tovariško srečanje bo 8. t. m. Lepo bi bilo, ko bi se ga udeležilo čimveč naših članov. Takrat se bomo poleg drugega pogovorili tudi o naših bližnjih načrtih, še posebno o obisku v Slovenski Benečiji.

Nasvidenje 8. januarja!

N. C.

Spominsko obeležje v Grapi, kjer so ob nemškem napadu na obveščevalni center briško-beneškega odreda dne 18. VIII. 1944 padli štirje borci, trije domačini pa so bili zverinsko mučeni in ubiti.

V OSVOBOJENI TRST

Zadnja nedelja v aprilu leta 1945 je bila lepa in topla. Čutili smo, da se nam z naglimi koraki bliža že tako dolgo pričakovana svoboda. Vendar si ni nihče upal pomisliti, da bi bila to zadnja nedelja v vojni.

Prepešačila sem Kras in prišla na okrožno konferenco zveze slovenske mladine v Kostanjevici na Krasu. Med potjo sem premišljevala, kdaj bo prišel tisti zaželeni dan, ko naš ne bo več strah, da bi padli v zasedo, ko bo utihnilo orožje ter bodo za vedno odpravljena internacijska taborišča in zapori... Le še nekaj dni je do prvega maja. Kako lepo bi bilo, ko bi že

smo, da se začne odločilen boj za ta kosček naše zemlje. Bataljon je bil kmalu postrojen in borci so odhajali v zadnji boj za osvoboditev slovenskega Primorja. Mladi so jim vzklikali v slovo ter šli opravljati svoje naloge.

Vračala sem se na svoje delovno področje, v okolico Sežane. Hitela sem, kar so me nesle noge, saj se odgovarjala za arhiv, ki je moral varno prispeti v Sežano. Srečevala sem kolone borcev, ženske z vozovi municije in hrane, na stotine novih mobilizirancev in mladih. Vsi so hiteli na pomoč naši vojski v Gorico in Trst. Zenske so z bojišč vozile ranjence v Dutovlje, kjer je bila zasilna bolnišnica. Tudi mladi so pomagali. Mladinke so kuha-

komandirja, ki je iskal kurirko. Pogledala sem skozi okno. Povedal mi je, da išče nekoga, ki bi šel pogledat na Opčine, od koder ni slišati nobenega streljanja. Takoj sem se javila. Dal mi je staro kolo in že sem drvela skozi Sežano.

Ob poti so ležali mrtvi tovariši. Njihovi soborci so morali naprej. Niso jih utegnili pokopati, le obraze so jim pokrili s svežim spomladanskim cvetjem. Rada bi odkrila cvetoče veje, mogoče bi med trupli spoznala brata ali strica, a nisem utegnila. Morala sem izpolniti ukaz. Most preko železnice Sežana-Trst je bil porušen. Morala sem vzeti kolo na ramo in se med ruševinami prebiti na drugo stran. Tudi tam so ležala trupla padlih borcev. Blizu Opčin sem spet morala naložiti kolo na ramo, da sem lažje preskakovala trupla pobitih Nemcev. Posebno veliko jih je bilo na trgu pred cerkvijo. Pljunila sem nanje in hitela naprej. Tudi tu sem srečevala žene in mladinke z vozovi, ki so prevažale ranjence v bližnje bolnišnice. Bodrila in hkrati pomilovala sem te naše ljudi.

Pri tramvajski postaji so bili naši borci s strojnimi na položajih in čakali na ukaz za juriš na zadnjo pešči-

co Nemcev. Poiskala sem komandirja in ga vprašala, kaj se dogaja. Pokazal mi je razvrščene avtomobile in tanke na nemški strani ter povedal, da se Nemci hočejo pogajati. Razobesili so belo zastavo, vendar hočejo počakati Angleže, da bi se jim predali. Odhite la sem nazaj v Sežano poročat o tem, kar sem zvedela.

Se isto popoldne sem organizirala mladino iz Sežane in okoliških vasi, da smo z zastavami odšli preko Bazovice v Trst. S pesmijo smo prikorakali v že osvobojeno mesto. Z borci smo se vozili po mestu in prepevali partizanske pesmi, veseli nad tem, da se končno fašisti, kolikor jih je še ostalo, skrivajo pred nami. To je bilo v noči med tridesetim aprilom in prvim majem.

Naslednje jutro so prišli v Trst Angleži. Niso imeli več kaj pomagati, saj ga je osvobodila naša vojska in domačini, ki so ji pomagali v pouličnih bojih. Čakala jih je le še peščica Nemcev pri Opčinah, ki bi jih naša vojska prav tako lahko uničila. Nemce so Angleži obdržali kot vojne ujetnike, vse orožje pa so morali izročiti naši vojski.

Ko smo se prvega maja vračali preko Opčin, utrujeni in hripavi od petja, smo na Opčinah videli le še borne ostanke nekoč mogočnega nemškega rajha — nemške ujetnike, ki so odnašali svoje mrtve pajdaše.

VIDA KLATPER-BREDA

ZAPISI IZ NASE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

letošnji praznik dela praznovali v svobodi. A vse je še tako negotovo. Povsod so še številne sovražnikove postojanke, a mi smo na presenečenje pripravljeni. Pripravljeni smo tudi na zadnji udar — na Gorico in Trst.

Na okrožni konferenci ZMS za tržaško okrožje v Kostanjevici je bilo zelo živo. Dvorana je bila prenapolnjena z mladimi iz okoliških vasi in iz Trsta. Tovarišica Zmaga, ki je vodila konferenco, je poročala o junaških akcijah in delu mladine v Trstu in Trzinu (Monfalconu). Na konferenci so bili tudi predstavniki štaba jurišnega bataljona VDV. Tržaški mladinci so jim izročili slovensko zastavo s peterokrako zvezdo ter prosili, naj z njo prikorakajo v Trst in ga osvobodijo. Komandant je to tudi obljubil. Zapeli smo »Naprej zastava slave«, se z borci prišli v kolo ter plesali in peli še dolgo v noč.

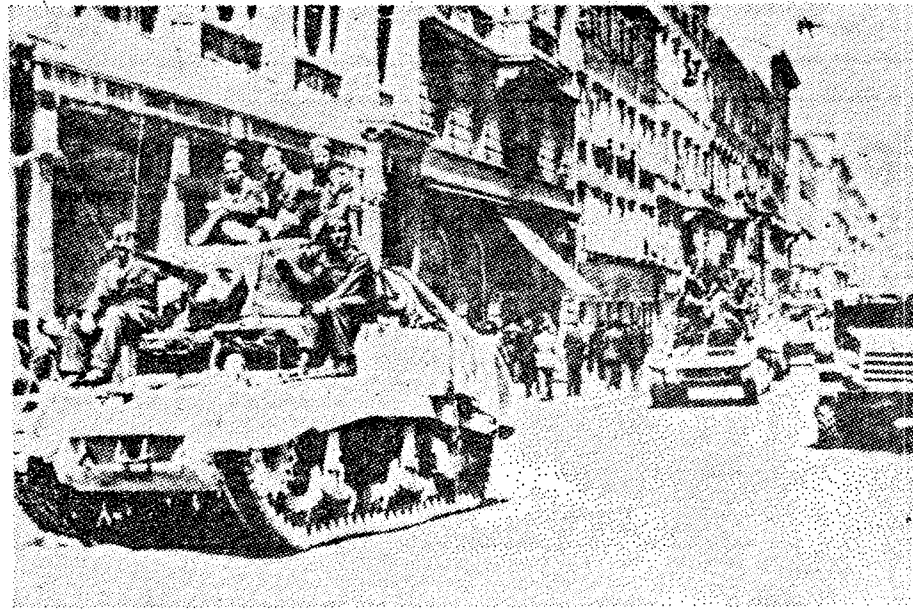
Petje in ples je pretrgal kurir, ki je poklical komandirja iz dvorane. Za njima smo odšli tudi vsi drugi. Iz daljave, od Gorice in Trsta, je bilo slišati pokanje težkega orožja. Spoznali

le, prale in stregle ranjencem z veliko ljubeznijo.

Prišla sem v Avber, kjer sem našla tovarišico Gozdarko. Bila je na sedežu okrajnega komiteja KPS za Sežano. Naložili sva arhiv KPS in Skoja za tržaško območje v nahrbtnike ter odšli proti Sežani, kjer je še vedno pokalo. Hiteli sva po gmajnah in borovih gozdovih, da bi čimprej prišli. Ko sva prišli v Sežano, sva obstali od začudenja. Kraj je bil osvobojen, njeni osvoboditelji pa so že hiteli naprej proti Trstu. Mladi so jim okrasili tanke s cvetjem, saj je bila to naša vojska, naša zmaga.

Vendar bojev še ni bilo konec. Na Opčinah in v Trstu so v pouličnih bojih, na pragu svobode, padali še naši zadnji borci.

S tovarišico Gozdarko sva v prostorih bivšega italijanskega »municipija« izpraznili nahrbtnike. Takoj sva začeli popisovati inventar, ki ga sovražnik ni utegnil uničiti ali odpeljati. Arhiv sva zaprli v izraznjene omare. Pod oknom sem zaslišala nekega

Dve podobi zajtrka

Morda se nekoliko čudno sliši, vendar je le res, da sta nam skodelica kave in kos kruha, podarjena od slovenske mladenke na tujem, več pomenila kot obilen zajtrk, ki nam ga je morala pripraviti nemška kmetica na Bavarskem.

Skoraj dva meseca in pol je trajalo, da smo se nekateri slovenski interniranci po osvoboditvi vrnili iz taborišč na svoje domove. Naša skupina, s katero sem potoval proti domu, je bila osvobodjena 23. aprila, a v domovino smo se vrnili šele šestega julija leta 1945. Težka je bila hoja z Zgoranje Bavarske ob češki meji, kjer je bilo naše taborišče, do Salzburga v Avstriji, kamor smo prišli konec maja. In spet smo morali čakati dober mesec, da so Američani pripravili transport in nas odpeljali proti domu.

Pet nas je bilo v skupini, ki se je konec maja 1945 bližala Salzburgu. Milan Medja in Janez Makovec sta danes že umrla, ostali smo le še Jožko Zabret, Tone Žvan in jaz. Na križišču ceste, kakih šest kilometrov pred Salzburgom, je bila gostilna. Milan Medja si je zaželel nekaj toplega, saj smo hodili že od ranega jutra. Imeli smo nekaj nemških mark, ki smo jih dobili v Rodingu. Tam smo namreč preživeli nekaj tednov po osvoboditvi, da smo si nekoliko opomogli. Stopili smo v gostilno, kjer je bilo prostora le še pri eni mizi. Prisedli smo in kmalu ostali sami, saj so se drugi gostje umaknili. Pač niso bili vajeni in veseli naših taboriškiških cap in beraškega videza! Kdo ve,

kaj so govorili in si mislili, ko so stiskali glave in nas postrani gledali.

K mizi je stopila natakarcica, še mlado dekle. Začudeno nas je pogledovala, ko je slišala slovensko besedo. Kar pozabila je na druge goste. Kako tudi ne, saj je bila Slovenka, doma nekje blizu Brežic, in so jo Nemci s starši preselili na tuje. Dobila je zaposlitev v gostilni, kjer ji res ni bilo hudo, a pogrešala je domovino in našo govorico. Solznih oči je poslušala kratko pripoved o življenju v koncentracijskem taborišču, ki smo ji jo povedali. Nato se je zgubila v kuhinji. Kmalu se je vrnila, z njenih rok pa se je kadila mlečna kava s sladkorjem in vsakemu se je smejal kos svežega kruha. Zajtrk nam je dala slovenska roka in zanj ni sprejela nobenega plačila. Rekla je celo, da bi ga morali plačati oni pri sosednji mizi.

Ganjeni smo se poslovili od naše rojakinje. Hvaležni ji nismo bili toliko za toplo kavo in kruh kot za njene tople besede in dobroto.

Le nekaj dni pred tem, bilo je še na Nemškem, smo se proti večeru ustavili na samotni kmetiji in naprosili kmetico, da bi lahko prenočili. Odpejlala nas je na skedenj, kjer je bilo le v kotu malo slame. Za silo že bo, smo se tolažili. Prosili smo kmetico, da bi nam prinesla tudi večerjo. Čez kakšne pol ure nam je prinesla lonec kuhanega, a neolupljenega krompirja in lonec kave. Mi smo bili tudi s tem zadovoljni, le Tone je neprestano godrnjal čez to žensko, ki nas je tako slabo postregla.

Zjutraj je Tone vstal zgodaj, nam pa rekel, naj še nekoliko poležimo. Ko se je vrnil, nas je

poklical k zajtrku v hišo. Pošteno smo se začudili. Miza v kotu je bila pogrnjena. Za vsakega izmed nas je bil pripravljen krožnik in na njem dvoje ocvrtih jajc. Celo poper je bil na mizi, iz skodelic pa se je kadila mlečna kava. Najbolj smo se razveselili velikega hleba domačega kruha, od katerega smo si lahko po mili volji rezali, ne da bi se bali, da ga bo zmanjkalo. Ko smo se najedli, je Tone ostanek kruha razrezal na kose in nam ga razdelil. Ničesar ne sme ostati tu, je dejal in nas pogledal, češ, kako vam je teknilo. Ženska nas je le hudobno gledala, rekla pa ni ničesar.

Šele na poti nam je Tone povedal, da je zjutraj kmetico ozmerjal za hitlerjanko. Da so bili pri kmetiji res nacisti, je Tonetu povedal francoski ujetnik, ki je pri hiši delal že dolgo in je poznal hišne razmere. Ko smo odhajali, je ženska zavpila za nami: »Hitlerjanci pa le nismo bili!«. Kdo ve, kaj je resnica. Res je le to, da sta nam skodelica kave — kakšno naključje! — in kos kruha čez nekaj dni, ko nam je postregla naša rojakinja, več pomenila, kot obilen zajtrk nemške kmetice, ki nam ga je bila prisiljena dati, čeprav bi nas najraje porinila čez prag.

Drugi dan po zajtrku na »prijazni« kmetiji smo prišli do mesta Simbach ob reki Inn, ki loči Nemčijo in Avstrijo. Most čez reko je bil porušen, zato smo morali ob reki navzdol do elektrarne, da smo prišli na drugo stran. Na avstrijski strani smo seveda morali spet ob reki navzgor, da smo prišli na našo pot, ki je vodila proti Salzburgu. Prišlo smo v mesto Brunau, ki leži prav nasproti mesta Simbach. Na trgu pred cerkvijo je bila velika množica praznično oblečenih ljudi. Še danes ne vem, kaj so praznovali. Mislim pa, da so slavili največjega krvnika dvajsetega stoletja, njihovega domačina Adolfa Hitlerja.

SREČKO ŠORLI

REPORTAŽA ZA »TV 15«

V mrzlih decembrskih dneh sem se namenil, da si ogledam vasico SLAMNIKI v rebri nad Bohinjsko Belo pri Bledu. Vas leži na južnem pobočju vzhodja Pokljuke. Na začetku vasi stoje tri hiše, višje v hribu pa so še štiri in to v nadmorski višini od 600 do 700 metrov. Naj kar takoj povem, da ta vasica še dandanes nima električne pa tudi ne vodovodne napeljave. V bližini omenjenih hiš je sicer dovolj studencev, ki so vse leto polni zdrave pitne vode, toda zajetja nimajo. Tudi imenitno podnebje je v tem predelu, z obilico sonca čez leto.

In kaj bi lahko rekli o življenju v tej vasi nekoč in danes?

Del Blaževe domačije

Pri Matevžu Volfu-Blažu je živel Matevž z ženo, hčerko in sinom. Redili so po 6 govedih, nekaj prašičev in tudi konja so imeli. Okrog imenitne Blaževe hiše je velik sadovnjak pa tudi nekaj opuščenih njiv. Toda Blaževih dandanes ni več v Slamnikih. Preselili so se v Blejsko Dobravo, hiša in posestvo v Slamnikih pa čakata na ugodnega kupca. In ko človek razmišlja, komu bi tisto, poslopje najbolj koristilo, pomisli na kakšno podjetje ali ustanovo, morda celo na okrevališče. Seveda bi bilo potrebno še prej zgraditi dober kilometer ceste, napeljati elektriko...

Samo deset minut hoje je potrebno, kratka pot skozi smrekov gozd in že si pri hiši Angele Zorč (Vazenkovih). Tam so živeli Vazenkova mati, stara teta in sinova Lojze ter Anton. Na skopi zemlji so redili štiri goveda, nekaj prašičev... Dandanes ima Angela Zorč dvainšestdeset let. Sama se ubada na skopih krpah zemlje. Sin Andrej se je poročil in zaposlil v dolini. Hčerka še vedno stane pri mami, a mora dan za dnem na delo v dolino.

Seveda gre omeniti še Klavrove, kjer živijo Matičkovi. Pol ure hoda v breg nad Blažovo domačijo stoji ta hiša. Nekeč so živeli v njej mati s sinovoma Tone in Jožetom in še dvema hčerkama. Tik ob Matičkovi domačiji je še Mhavova hiša, v kateri so živeli Čufarjevi. Družino so sestavljali gospodar z ženo in tri hčerke. Rekli smo, da so v hiši živeli; še vedno živijo, le čez zimo so vrata zaklenjena, ker se sleherni jesen napotijo v novi dom na Bohinjski Beli.

Bilo je 20. aprila 1941, ko so se pri Blažu zbrali komunisti z Jesenic, Bohinja, Gorij in Bleda. Na sestanku so govorili o oboroženem odporu proti okupatorju. V decembru istega leta so se v tej vasi zbrali organizatorji znane decembrske vstaje v Bohinju. Na tiste trenutke spominja tudi spominska plošča na Blaževi hiši. Da, Blaževi so v tistih časih živeli samo za partizane.

Hiša pri Vazenu

Matevž Volf je imel v hiši skrbno zgrajen bunker, ki je prišel borcem izredno prav. Hudi mrz je bil, pravijo, do trideset stopinj pod ničlo in meter snega tistega januarja leta 1942. Nemci so hajkali partizane v Lipanci na Pokljuki. Malo je bilo takrat partizanov, ki so se rešili iz obroča. V tisti neenaki borbi so izgubili življenje: Stane Bokal (komisar čete) in Franc Kravs, Janjo Jakopič, Alojzij Knaflič.

Tovariš Stane je bil ranjen v prsi, France je bil na smrt utru-

In ko so se rešili iz ledenega objema smrti, so se napotili čez Pokljuko na Koprivnik in preko Gorjuš k Matevžu Volfu v Slamnike. Partizani so dobro vedeli, da je to njihov človek. Oskarju je bilo tudi znano, da je v Blaževi hiši varen bunker. Nekeč, ko je prišel z Bleda, je v tej hiši čakal na vezo s partizani.

Omeniti velja, da je bilo takrat v Lipanci napadenih 24 partizanov, ki so se (razen omenjenih sedem!) umikali proti Debeli Peči in Kleku. Nekaj se jih je zateklo

rim Ambrožič, edini ženski v omenjenem spopadu, pa so v čevlji tako zmrazile noge, da je bilo treba uporabiti nož, da so jih ločili. Odsila je na zdravljenje k sestri v Poljane. Zaradi izdaje pa so jo Nemci ujeli in odpeljali v Begunje, pozneje pa v Ravensbrück. Po vojni se je le vrnila domov. Z možem, tudi udeležencem lipanske bitke, sta si postavila novo hišo.

Med potjo v Slamnike so našli trije partizani v gozdu na Matevžu Volfu. Dogovorili so se, da se bodo zvečer oglasili v njegovi hiši. Ko so se proti večeru spustili v vas, bi se najraje ustavili v hiši pri Matičku. Tam se je namreč zdravil Franc Smrekar-Brinar, ki ni mogel hoditi. Izgubil je pet prstov na nogi. Tisti čas pa je izkoristil za učenje. Pravili so, da je znal Marxa skoraj na pamet. Leta 1944 pa je padel nekje na Jelovici.

Vinko Repe-Triglavski in Oskar Pogačnik sta dalj časa preživela v Blaževem skrivališču. Toda tista večna tema je v človeku zapustila posledice, ki so negativno vplivale tudi na borbene sposobnosti posameznika. Še posebno ne-

veliko pomoč. V zimskih mesecih se je ukvarjal z drvarjenjem. Doma pa je opravljal razna dela sin Tone. Vazenkovi so pomagali partizanom, kolikor so pač mogli. Ko pa so nekeč dali za naše fante lepo rejenega voliča in so za to izvedeli Nemci, so Toneta aretirali. Na pomlad v letu 1943 so ga odpeljali v radovljiške zapore. Tone je že pred tem govoril, da ga po zaporih ne bo nihče vlačil. In res si je za rešetkami sam vzel življenje.

Tudi sin Lojze je bil v letu 1943 dvanajst dni zaprt v Begunjah. Izpustili so ga in januarja 1945 je odšel med partizane — na Primorsko. Vsega bolehnega so ga partizanske oblasti konec februarja z odpustnico poslale domov. Osmega aprila pa so ga doma aretirali domobranci in ga odpeljali na Jarše pri Bledu. Toda bolehnega so odpustili in mu dovolili vrnitev domov.

Leta 1945 se je poročil z Angelo Čufar iz Slamnikov. V času, ko je bil med partizani, je Angela skrbela za mater, staro teto in sploh za dom. Lojze pa je zaradi bolezni umrl v letu 1950.

Terenci so imeli svoje taborišče v »Melhovcu«, borih deset minut oddaljenem od Vazenkovih. Angela jih je z dogovorjenim znamenjem (razprostrto belo rjuho!) opozarjala na nevarnost.

Bilo je proti koncu vojne, ko so Nemci slučajno odkrili taborišče. Tovariši so pravočasno pobegnili, Nemci pa so taborišče zažgali.

Med vojno so se ustavljali pri Angeli tudi številni kurirji, ki so hodili v Gornjo Bohinjsko dolino, pa na Bohinjsko Belo, na Kupljenk in naprej na Jelovico.

Angela je bila zaposlena na žagi v Soteski več kot štiri leta. Vsak dan se je vračala v Slamnike. Leta 1943 pa so partizani žago požgali. Od takrat dalje je delala Angela pri kmetu v Bohinjski Beli, toda ne za dolgo. Ostala je v Slamnikih. Dandanes nima nikršnega priznanja za sodelovanje med NOB; rok za priznanje delovne dobe s pričami je tudi zamudila. Za priznanje ima dovolj prič in dovolj zaslug, a za slednje se je premalo zanimala. Sedaj ima nekaj več kot šestdeset let in bi že morala dobiti kmečko pokojnino (za katero tudi plačuje!). Nikar ne pozablajmo na takšne ljudi!

Pa še kaj bi lahko zapisali o Matičkovi in Mhavovi hiši, ki sta tudi imeli vsa leta vojne za partizane vedno odprta hišna vrata. Tudi nad omenjenimi domačijami so imeli partizani svoje taborišče. Narejeno je bilo v naravni skalni votlini »pred Čevdrom« imenovano.

Toliko o prispevku vasi Slamniki med NOB. Eazumljivo, da je po naši lepi domovini še veliko takšnih vasic, ki so nudile varno zatočišče partizanom, ki so hranile našo partizansko vojsko. Prav zaradi tega ne bi smeli dovoliti, da nam takšne vasice propadajo.

JOŽE AMBROŽIČ

SLAMNIKI

MED NOB

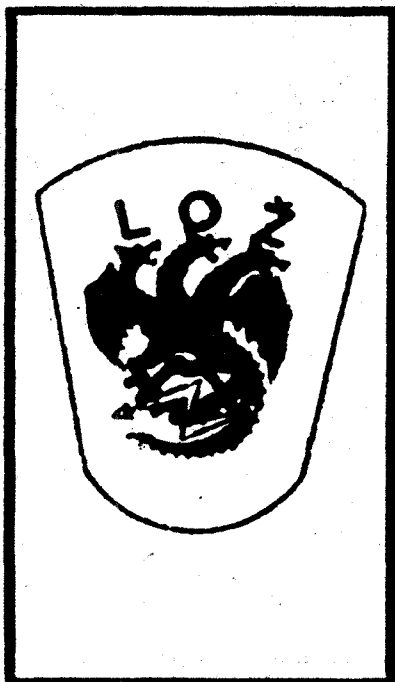
v Zg. Radovno, kjer so se odpočili in si nabrali novih moči. Črne Alojzij-Edvard (sam se je zabodel v prsi), se je pozneje zdravil pri Biscu v Zg. Gorjah. Kata-

prijetne posledice so ostale na Oskarju, ki se je zadrževal tam vse do pomladi. Ko se je vrnil v četo, je bil na moč živčen in povsem drugačen kot so ga bili soborci vajeni. Še istega leta je padel v bitki na Voklem (gorovje nad Slamniki!).

Da, Matevž Volf je veliko pomagal partizanom in to že v času, ko so se še mnogi bali vzeti pod streho partizana. Za pomoč je dobil Volf vse priznanje po vojni — status borca, priznanje dvojne dobe. Ker pa ni imel dovolj delovnih let, se je za nekaj časa zaposlil v jeseniški železarni. Tako je dočkal, da lahko danes mirno in srečno živi s svojo ženo na Blejski Dobravi. Tako pri Matevžu Volfu-Blažu.

V Slamnikih pa niso našli partizani svojega drugega doma le pri Blažu; z isto ljubeznijo so jih sprejemali tudi pri Vazenu. Tam je živela mati z dvema sinovoma in staro teto. Sin Alojz je od nekdaj pasel živino na belški planini — tudi v letih okupacije. Toda ves čas med vojno je imel stike s partizani in jim je bil tudi v

Nagradna križanka KOVINOPLASTIKA LOŽ št. 124

RAZPIS NAGRADNE KRIŽANKE

»Kovinoplastika Lož« iz Starega trga pri Ložu poldanja prvo letošnje nagradno križanko, nagrade pa kot smo že v prejšnji številki omenili, prispeva tovarna športnega orodja ELAN iz Begunj na Gorenjskem.

Upamo, da ste lepo preživeli novoletne praznike in da vam je ostalo še toliko moči, da rešitve te križanke pošljete najkasneje do 16. januarja 1976. Ne zamujaite roka, ker v tem slučaju nimate nobenih možnosti priti od enih izmed treh lepih nagrad. V tretji letošnji številki bomo objavili imena treh nagrajencev:

ELANOVE nagrade so pripravljene in sicer:

1. nagrada — 1 par smučí JET montirane z Thunder s.,
2. nagrada — 1 par smučí BLUE FLEX, in
3. nagrada — MINI SKI komplet z vezmi in palicami.

Torej vredno se je potruditi in biti točen pri odpošiljanju rešene nagradne križanke. Na ovojnico ne pozabite napisati »križanka 124«.

Lepo pozdravljeni

Uredništvo in uprava

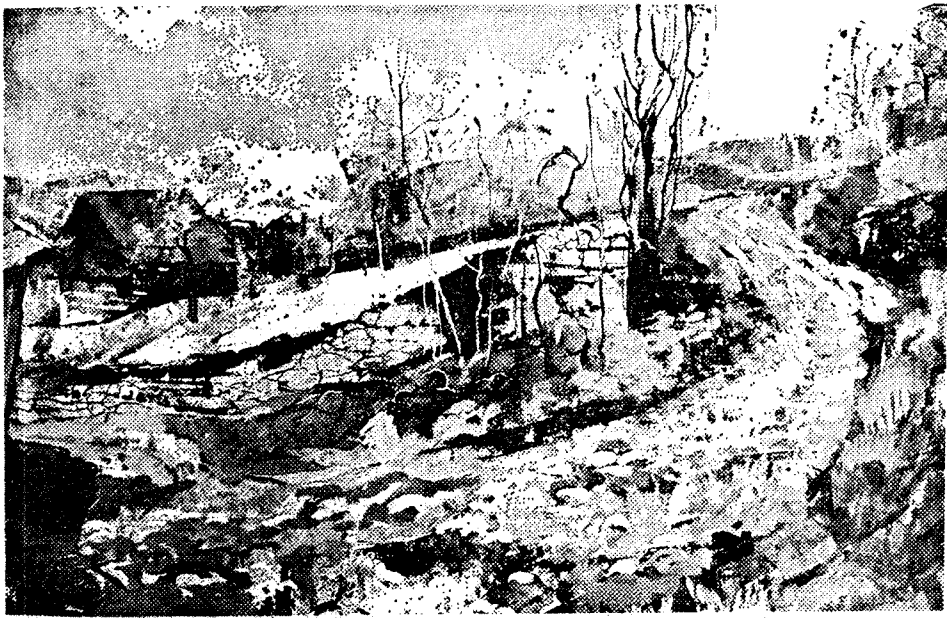
[illegible]

Kupon šte. 123.

Priimek in ime

poklic

točen naslov stanovanja

Boris Kobe, Klanec pod Cvibljem, tempera, 1972

Tempera, olje in Gubčeva brigada

Govoriti o Gubčevi brigadi brez ljudi, je to sploh mogoče? Ta svojevrstna ideja se je porodila v glavah Staneta Škrlija, predsednika odbora borcev Gubčeve brigade in ing. arh. Borisa Kobeta, pa ne čisto po naključju. Kaj bodo povedale o brigadi slike, bomo lahko ugibali septembra, danes pa si približno oglejmo popkovino tega zanimivega »projekta« in kako je nastal.

Je že tako, da navadno največjim prebiskom in mojstrovina botruje naključje. Tovariš Škrli je skupaj s slikarjem Kobetom pripravil razstavo v Sentrupertu pri Mokronogu, samih krajin iz te doline. V glavnem so bile v tempera in akvarel tehniki. Razstava je bila v osnovni šoli, 1. maja, ki je tudi krajevni praznik v Sentrupertu. Pokroviteljstvo nad razstavo je tako prevzela krajevna skupnost Sentrupert, za slavnostni »dodatek« pa je nastopil še slovenski oktet. Vsa ta skrb in prireditev pa sta kmalu »zbledeli« ob neverjetno velikem zanimanju domačinov za slike in kot pravi slikar sam, ki je gotovo viden vsega dobrega in hudega, tako pristranskega sprejema njegova razstava ni doživela še nikjer. Seveda pa ni najmanj pomembno tudi dejstvo, da so kmetje slike kupovali in jih nosili na svoje domove.

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

PADLIM PARTIZANOM

Ko potuješ s Pivke v Vipavsko dolino, na desno pod skalnati Nanos pogledaj: tam videl grobove boš borcev trinajstih, ki tu so padli in počivajo v zemlji tej.

Poglej pa tudi po hribih na levo in prehoji jih tja do Milharja gor: spet videl gomile boš partizanov enajstih, ki dali življenja za narod so svoj.

Tovariši dragi, ki ste za nas se borili in dali življenje — ne bomo vas pozabili. Sovražnik bo z naše zemlje pregnan, spomin na vas, tovariši, v naših srcih bo vedno ostal!

Pesem je napisala Antonija Frelj iz Otoče oktobra 1943, potem ko so Nemci 24. septembra v bitki pri Sušetu imeli 80 mrtvih, je naših padlo 13. Partizani so se tedaj spopadli z Nemci tudi pri Milharju, kjer je padlo več mladih partizanov.

No in v tem prazničnem vzdušju za slovensko umetnost, se je porodila misel, naslikati vse kraje, kjer je Gubčeva brigada med vojno hodila, se borila ali dalj časa bivala. Več kot sto slik bo — 120 natančno — v olju, ki jih bo slikar skušal slikati v tistem časovnem obdobju, ki se sklada z zgodovino Gubčeve brigade. Tovariš Škrli, ki je bil v brigadi vse od njene ustanovitve leta 1942, mu bo pri tem v veliko pomoč, saj je vodil dnevnik. Omenimo le nekaj pomembnejših »postojank«. Prva slika na razstavi bo Gozd pri Trebevnem, kjer je bila 4. septembra leta 1942 brigada ustanovljena, nato bo sledil napad na grad Dob, decembra meseca, bitka v Jelenovem žlebu, borba na gradu Poganek, v Vivodini na Hrvaškem, ko je brigada sodelovala v 4. ofenzivi, pa borbe na Orlah in seveda veličastno vkorakanje v Ljubljano, 8. maja leta 1945.

Razstava bo odprta 4. septembra v Trebnjem, kjer ima Gubčeva brigada domil, na dan, ko je bila ustanovljena in ko je tudi občinski praznik. Razstava bo še v Novem mestu in Ljubljani, v Mestni galeriji. Prav gotovo pa bo naše bralce razveselila novica, da bodo vse slike naprodaj. Upajmo, da bo kulturna skupnost priskočila na pomoč in pomagala pri izdaji Kataloga, v katerem bi bile vse kraje, s kratko razlago dogodkov, ki so se v tistem kraju zgodili.

Slike »po poteh« Gubčeve brigade bodo tako izreale vsebino preteklega boja v krajih, ki so danes praktično sami po sebi že spomenik, v krajih, ki so obarvani ne samo s krvjo, ampak tudi častitljivo obogateni s spomini in tekstom narodne zgodovine.

Tako bodo te kraje, ki same navadno v slikarstvu sodijo v takomenovano romantiko ali osebno obarvani ekspresionizem, enkrat posegle tudi v snov zgodovine, nosile bodo pečat socialnega, narodnostnega in osvobodilnega boja. Poleg konkretnih oblik bodo v nas zbujale asociacije, ki jim bodo pridajale posebno vsebino, s tem pa seveda tudi posebno mesto. Praktično to pomeni, da bodo te kraje, poleg predvsem medvojne grafike s svojim prodornim krikom vojnega pustošenja v deželi in človeški naravi, pravzaprav še en »stil«, ki se bo s svojo izpovedno močjo vključil v vsebino narodnoosvobodilne vojne, sicer 30 let kasneje, zato pa prav nič manj opozarjajoče; S patino časa bo le pridobil na moči spoštovanja do preteklosti in opomina za danes.

Tokrat sicer ne bomo mogli govoriti o »pesniškem navdihu«, ampak o ideji, ki jo je umetnost s svojimi sredstvi izrazila in pravzaprav »utelesila«. Omenjeno umetniško popotovanje je torej ne samo nekaj izvirnega in osvežujočega v pogledu pisanja naše polpretekle zgodovine, ampak ima tudi svoj cilj, ki nas dviga k nam samim, k razmišljanju o nas samih, ki pa ne sme obtičati le v zamaknjenosti pogleda nazaj, ampak mora predvsem zreti in se zamisliti nad vprašanjem, kaj in koliko smo vredni danes mi, brez predsodkov in slepil in v tej smeri pravilno ukrepati dalje. V tem trenutku pa se seveda politika in umetnost srečata in delujeta v isto smer, čeprav po različni poti.

NEVA MUŽIČ

KULTURNI OBZORNIK

Sončnica na rami

Spomnim se, kako smo izid te ali one antologije slovenske poezije razglasili kot nacionalni kulturni dogodek, zato bi bilo prav, če bi se Slovenci tako počutili tudi v teh dneh, ko je izšla antologija poezije za otroke, ki jo je z naslovom SONČNICA NA RAMI (verzijo so Kosovelovi) izdala založba Mladinska knjiga, pesmi pa je izbral in uredil Niko Grafenauer. V antologiji najdemo najboljše, kar so slovenski pesniki ustvarili za otroke in mladino od Levstika pa vse do današnjih dni. Verjetno bi si marsikdo kar precej zastavil vprašanje, zakaj prav od Levstika dalje, ali pred tem ni bilo pesnikov, ki bi pisali pesmi za otroke? Kajpada, imeli smo jih tudi pred tem (in založba objublja, da bo nekega dne izdala tudi antologijo pesnikov iz obdobja pred Levstikom), le da se je s Franom Levstikom začelo obdobje prave poezije za otroke, poezije, ki se je odtrgala od religiozne tendenčnosti in solniškega moraliziranja ter se je nato z navdihom ljudske poezije uspešno in kdaj pa kdaj tudi manj uspešno prebijala vse do današnje sodobne pesmi za otroke, ki nas zmerom na novo preseaneča s sodobnim izrazom, z enkratnimi duhovitostmi, z izvirnimi odkritji domišljije, otroške igre, vendar najbrž

ne zmerom zgolj zaradi igre same, kar potrjuje tudi marsikatera pesem, uvrščena v antologijo.

Brez pridržkov si upam zapisati, da smo v otroški poeziji dosegli (in najbrž kdaj pa kdaj tudi presegle) sodobno otroško pesem v svetu. In prav antologije dajejo možnost, da se z našimi najboljšimi stvaritvami seznanijo tudi drugi narodi. (Medtem je antologija slovenske poezije za otroke že izšla tudi v srbohrvaščini.)

Nedvomno je res, da se jih veliko poskuša s pesmimi za otroke, ker so mnogi med njimi še zmerom ujeti v zmotno mnenje, da ni potrebno kaj posebno stvariteljskega duha in že napišeš otroško pesem. Toda taki »pesniki« prej ali slej spoznajo, da je biti dober pesnik za otroke in mladino še kako težavna naloga, da je treba biti rojen pesnik, pa jih nazadnje doseže svoj pravi cilj le malo. V slovenski književnosti pa smo imeli srečo, da so nam najboljše dela za otroke in mladino napisali najboljši pesniki in pisatelji: Levstik, Zupancič, Kosovel, Kette, Gradnik, Bor, Klopčič, Bevk, Seliškar, Prežihov Voranc pa vse do Koviča.

L. SUHODOLCAN

Plošča Tržačanov

Tržaški partizanski pevski zbor je pravzaprav v svojem relativno kratkem obdobju obstoja posnel veliko ploščo z naslovom Partizanska balada. Na njej je 18 pesmi, ki so jih posneli v studijih radija Koper in ploščo posvetili 30-letnici osvoboditve. Ovitek, ki je barvno in tekstovno zelo bogat, predstavlja zbor, pesmi, dirigente in častne člane, Toneta Ukmarja, legendarnega komandanta Mira, španskega borca, partizanskega organizatorja v Etiopiji in v francoskem odporniškem gibanju, Janka Rudolfa, organizatorja odporniškega gibanja v Ljubljani, narodnega heroja in današnjega predsednika Zveze borcev Slovenije in Arrigia Boldrinija, znanega kot komandanta Bulowa, organizatorja odporniškega gibanja v Romagnu.

Na notranji strani ovitka sta tudi dve plaketi, ki ju je zbor dobil leta 1974 od Tržaškega pokrajinskega odbora vsedravnega združenja partizanov Italije in leta 1975 od Zveznega odbora Zveze borcev Jugoslavije, za širjenje ciljev SUBNOR-a.

Zbor je bil ustanovljen 11. februarja leta 1973. Vodja ga dirigent Oskar Kjuder, ki ima nemalo zaslug za tako hiter vzpon tega zbora. Zbor deluje v

duhu narodnoosvobodilne borbe in odporniškega gibanja, kar pomeni, da bodo bivši slovenski partizani v njem gojili v novih razmerah tradicije naše revolucije, ki je bila narodna in socialna obenem. Napredni duh vključuje v splošni tok naprednih sil v Italiji, v boju za demokracijo in napredek.

Pevci so se zakleli — gojili bomo partizansko pesem, ki nam je najbližja, od pesmi španske revolucije do naših slovenskih in jugoslovanskih, pa do ljudske pesmi, saj odražajo prav tako kot partizanske, v kolikšni meri cenimo ustvarjalni duh ljudstva iz katerega izhajajo. Pevci so skoraj sami pripadniki slovenske narodnostne skupnosti v Italiji.

Pesmi, ki jih zbor poje na plošči, izražajo internacionalizem odporniškega, trajne vrednote boja za svobodo, za demokracijo in proti zatiranju, enotnosti, bratstvo, prijateljstvo med ljudmi in narodi, ki hrepeni po miru in so zato pripravljeni na sleherni žrtev, da bi se zavarovali pred fašizmom, imperikalizmom v raznih oblikah. To je tema Partizanske balade, ki nam jo Tržaški partizanski pevski zbor nudi za zaključek proslav tridesetletnice osvoboditve.

N. M.

Trideset let Cankarjeve založbe

Cankarjeva založba je tik pred novoletnimi prazniki v prostorih viteške dvorane v Križankah priredila svečano proslavo v počastitev 30-letnice njene obstoja in obstoja Slovenskega knjižnega zavoda na kateri so podelili tudi spominske plakete, da bi tako poudarili pomen domačih avtorjev v založniškem ustvarjanju.

Založba je bila ustanovljena tri tedne po osvoboditvi in izdaja družboslovna, izvirna in prevodna dela. Do danes je izšlo 1031 del v 11,5 milijonski nakladi. Poleg tega izdaja založba še leksikone, žepne slovarje, priročnike in podobno. Brez pridržka lahko zapišemo, da prispeva Cankarjeva založba ogromen delež za duhovno bogastvo in družbeno svobodo in razcvet socialistične domovine. Iskreno čestitamo.

Plakete so dobili:
Prevajalci Marxovega Kapitla, izi-

slega v letih 1962, 1967 in 1974 dr. Aleksander Bajt, dr. Jože Goričar, ing. Stane Krašovec, dr. Ivan Lavrač.

Urednik Izbranih del Marxa in Engelsa prof. Boris Zihari. Slovenski avtorji, ki so izdali pri CZ in SKZ svojih knjig največ — Matej Bor, Mira Miheličeva, Pavle Zidar, Beno Zupancič.

Avtorji najhitreje razprodanih domačih leposlovnih del Janez Menart (Srednjeveške balade), Tone Svetina (Stena), Beno Zupancič (Grmada).

Avtor priročnika, ki je v kratkem času dosegel največjo naklado (v dveh letih 27.000 izvodov) dr. Bogdan Tekavčič — Kaj mora ženska vedeti o sebi.

Urednika zbirke, ki imajo največ odmeva med slovenskimi bralci, dr. Anton Ocvirk (Sto romanov) in prof. Janko Moder (Nobelovci).

Nove milijarde – novi programi

Tekma v oboroževanju se še ne bo tako kmalu končala, če se sploh kdaj bo. Take ugotovitve se nam vsiljujejo vselej, ko vidimo, kako ena ali druga supersila, nosilka pogovorov o omejitvah strateškega oboroževanja ali celo razorožitve, skuša dogovore obiti. Ko so se dogovorili o omejitvi jedrskega strateškega potenciala, je šlo le za količinske, številčne omejitve, in vsi so se takoj vrgli na kakovostne izboljšave, še posebej pa na posodabljanje konvencionalne oborožitve. Supersili tako ali drugače nadzirata druga druga, kako izjaja dogovore, hkrati pa izdajata vedno več in več denarja za orožje. Pred nedavnim je tako sovjetski list KRASNAJA ZVJEZDA objavil članek o amerškem povečevanju vojaškega proračuna, ki ga je komentator napisal na podlagi članka, objavljenega v NEW YORK TIMESU, zato tako sovjetski časnikar kot za njim tudi mi, ki vse skupaj povzemamo, lahko ugotovimo, da gre najbrž za precej točne, nepotvorenjene podatke.

V ZDA vse kaže, da letošnje leto ne bo prav nič ugodno za akcije v zvezi z zmanjšanjem vojaškega proračuna. Ameriški obrambni minister Schlesinger je za proračunsko leto 1976 zahteval proračun 105 milijard dolarjev, torej za skoraj 18 odstotkov več kot lani. Po predračunih Pentagona bo vojaški proračun v letu 1985 kar 148 milijard dolarjev. Tudi če bi upoštevali inflacijo, piše NEW YORK TIMES, bi se bilo treba ob tej številki resno zamisliti. Tudi sedanje stroške v vojaške namene bi že lahko resno zmanjšali. Zato je pisec članka v newyorškem časopisu kritiziral Kongres, češ »da mu je uspelo edino to, da je generalom in admiralom vzel nekaj kuharjev in natakarev v kuhinjah in bifejih ter nekaj vrtnarjev«, drugače pa je ohranil vse temeljne postavke vojaških izdatkov.

Sklep, ki se vsiljuje, je nedvoumen. Pentagon in njegovi pristaši v Kongresu ne le da ne želijo niti za cent zmanjšati zahtevanih milijard, temveč so trdno odločeni, da vojaške izdatke povečajo do pravičnih števil; stvarnost pa danes prepričljivo dokazuje, da gre do dobijene milijarde vedno za pospeševanje tekme v oboroževanju. V nedavno objavljenem priročniku mednarodnega inštituta za strateške raziskave v Londonu je rečeno, da ZDA izpopolnjujejo sistem strateškega nuklearnega

orožja, niso pa oslabili tudi tempa znanstveno-raziskovalnih in konstrukcijskih del.

Po podatkih tega inštituta so ZDA dokončale program modernizacije raket MINUTEMAN. Zdaj ima Pentagon 550 medcelinskih balističnih raket, razporejenih na kopnem. Vsaka MINUTEMAN-3 ima po tri neodvisno usmerjene bojne glave. Prav tako ima Pentagon 450 raket MINEUTEMAN-2 in 54 raket TITAN-2 s po eno bojno glavo. Petdeset raket MINUTEMAN-3 pa so izdelali za poskuse, da bi se pripravili na proizvodnjo močnejših raket z neodvisno usmerjenimi bojnimi glavami.

Teče tudi znanstveno-raziskovalno in konstrukcijsko delo pri izpopolnjevanju sistema vodenja večnamenskih neodvisno usmerjenih bojnih glav, ki imajo poljenja približno dvakrat močnejša kot dosedanja, teče pa tudi izpopolnjevanje bojnih glav, ki so sposobne, da začno manevrirati takoj, ko se ločijo od rakete.

Priročnik poudarja, da so Američani rekonstruirali 25 podmornic tako, da vanje lahko postavijo rakete POSEIDON. Vsaka od teh ima 10 do 14 neodvisno usmerjenih bojnih glav. Se 6 podmornic pa bodo rekonstruirali do leta 1977.

V ZDA nadaljujejo dela na raketi TRIDENT-1 z dometom okrog 7.300 km, kar je ogromna razdalja in zato velik doseg teh raket. Predvidevajo, da bodo do sredine leta 1978 te rakete postavili v deset podmornic, ki so zdaj oborožene z raketami POSEIDON; nastal bo nov sistem podmor.

naj zamenja tank M-60. Ameriška vojna mornarica je dobila novo letalonosilko na atomski pogon NIMITZ. Po naročilu vojne mornarice so v proizvodnji atomske križarke, predvidena pa je izgradnja atomskih letalonosilk, ki bodo manjše od NIMITZA, zato pa okretnije. Sredstva za nakup nadaljnjih 26 podmornic na atomski pogon so že odobrena; prva od njih mora priti v oborožitev že prihodnje leto, nato pa vsako leto po pet. Povrh je industrija že osvojila serijsko proizvodnjo prestreznikov F-14 in F-15, končani so poskusi z raketo HARPOON za boj proti ladjam...

Iz podatkov v priročniku londonskega inštituta sledi, da Pentagon in vojaško-industrijski kompleks ZDA v celoti še naprej uresničujeta širok program krepitev in izpopolnjevanja tako strateškega kot tudi klasičnega orožja. To pa pomeni neprekinjeno naraščanje vojaških izdatkov.

Ko predstavniki Pentagona skušajo pojasniti nujnost naraščanja vojaških izdatkov in nadaljevanje tekme v oboroževanju, se pojavljajo z naravnost absurdnimi argumenti, da je krepitev in kvalitativno izpopolnjevanje orožja tako rekoč obvezen element za popuščanje napetosti in predstavlja edino zagotovilo za mir. Te trditve so vsekakor preračunane na to, da bi zavedle v zablodo milijone ameriških davkoplačevalcev, ki naj bi potem bili protiutež tistim silam v državi, ki si prizadevajo za zmanjšanje vojaških izdatkov in ustavitev tekme v oboroževanju.

LJUDSKA OBRAMBA IN DRUŽBENA SAMOZASČITA

nic TRIDENT, ki bo tedaj tudi že sprejet v oborožitev. Raketa TRIDENT-2 z dometom dobrih 10.000 km pa bo — po podatkih v priročniku — prišla v »prometu« do sredine osemdesetih let.

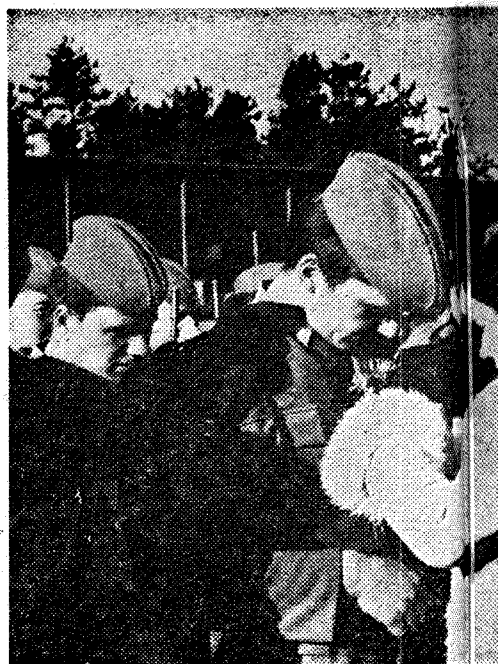
Začela se je serijska proizvodnja nove usmerjene rakete vrste »zrak-zemlja« SRAM s nuklearnim bojno glavo, ki ima moč ene megatone in domet 160 km. Okoli 1.140 takih raket so že dali ustreznim enotam vojnega letalstva ZDA. Stekla je proizvodnja rakete s krili, ki so jo doslej izstreljevali iz zraka in ima domet 2800 km, zdaj pa predstavlja drugačija raketa za izstreljevanje s ladij in podmornic.

V ZDA pospešeno izpopolnjujejo tudi drugo orožje. Izdelujejo prototip tanka, ki

Toda za kvalitativnim izpopolnjevanjem in krepitevjo oborožitve, še posebej pa strateške, ni moč prezreti tudi povsem vojaških vidikov. To je neposredno povezano z novo teorijo voditelja Pentagona Georgea Schlesingerja o »možnosti, da zadajo prvi nuklearni udarec, o omejeni nuklearni vojni in izmenjavi visoko preciznih udarcev«. Član Kongresa M. Judol pa meni, da je nova vojaška doktrina obrambnega ministra samo »vrh ledene gore, ki pomeni revizijo ameriške nuklearne strategije, zato je nujno treba Kongres, ameriško ljudstvo in zaveznike ZDA opozoriti, kakšno nevarnost bi predstavljala sprememba te strategije«.

Podatki londonskega inštituta za strateške raziskave kažejo, da določeni krogi v ZDA ne želijo posvečati pozornosti zahtevam ljudstva, da se že vendar neha nevarna tekma v oboroževanju, da je treba nehati z materialnimi pripravami na vojno in da se političnemu popuščanju napetosti slednjič pridruži tudi vojaško. Vse to pa je težko uskladiti z načeli, sprejetimi v Helsinkih, in lahko mednarodni javnosti vzbuja samo nove skrb.

TANJUG
MIROSLAV ULCAR

Mladna je ob dnevu JLA pripela graničarjem k njihovu prazniku. Na karavlah po Goriškem praznik armade.

ZRVS TRBOVLJE USPEŠNO ZAKUČ

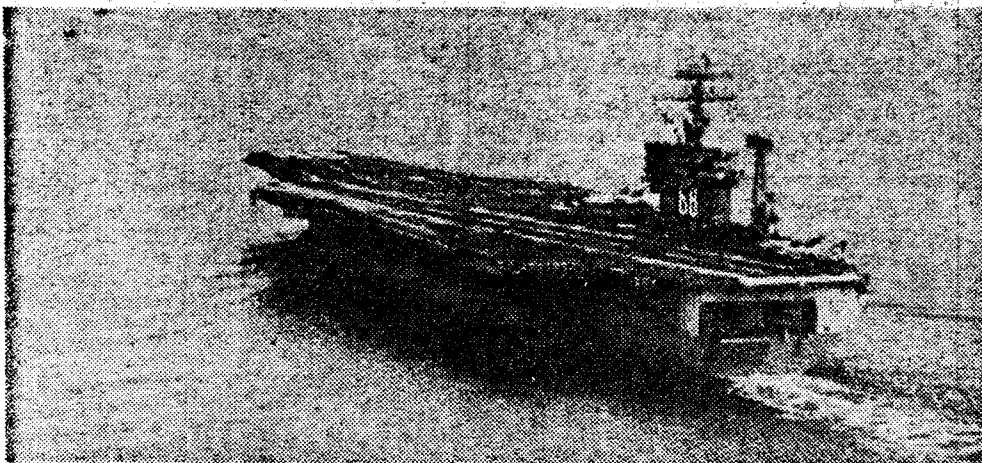
Cilj: še več

S proslavo dneva JLA so rezervni vojaški starešine Trbovelj sklenili in skrajša v celoti realizirali svoj lamski načrt dela. Njihov program je bil zelo obsežen, prav proti koncu leta pa ga je bilo treba dopolniti še z dodatnimi nalogami, ki se gajo že v novo leto.

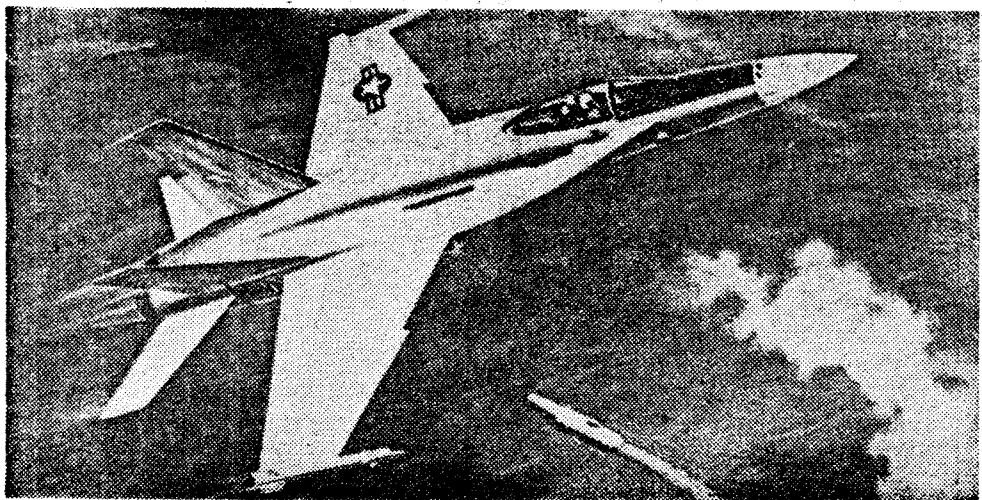
Gre namreč za izvedbo temeljitih priprav za rezervne vojaške starešine izredno pomembnih strokovnih tem, ki jih bo vsak član ZRVS moral do podrobnosti proučiti, jih poznati in se po njih pripraviti za teste ter reševanje praktičnih nalog — tudi na terenu. Mednje sodita temi »Partizanska četa v zasedi in zaledju 'modrega' na za-

Vedno pripravljeni

Lani tretjega maja so v zalivu Chesapeake v navzočnosti predsednika Forda slovesno izročili ameriški vojni mornarici v oborožitev najnovejšo nuklearno letalonosilko NIMITZ (CVAN 68). Letalonosilka ima displazma 91.400 ton, posadka šteje 3.200 moških, veljala pa je 600 milijonov dolarjev.

Northrop YF-18, letalo za ameriško vojno mornarico

CIRIL ZUPANC: O partizanski saniteti na Goriškem

(6. nadaljevanje)

Kasneje se je vrnil v partizane. Bidovec in Berke sta se tedaj težje poškodovala. Lidija je bolnišnico takoj preselila na Fone v opuščene kaverne, ki so bile tam še iz 1. svetovne vojne. Ko je dobila sporočilo, da sta Bidovec in Berke rešena, se je bolnišnica kmalu preselila v novi baraki k Bizjakom.

Kmalu so ugotovili, da tudi ta kraj ni preveč varen, pa so nad Jurmani, severno-vzhodno nad Vogrinski, začeli graditi novo barako. Sredi marca 1944 so se preselili vanjo. Bilo je kakih 30 ranjencev, od teh 5 nepokretnih. Nekoliko nad barako je bil šotor za osebje. Za neposredno zavarovanje so imeli

nekaj pušk in puškomitraljez. V barakah pri Bizjakih in v baraki nad Jurmani se je imenovala SVPB »Arnoš«, kar je madžarsko ime za Ernesta. Preden se je 30. divizija po 20. februarju 1944 umaknila iz Beneške Slovenije na levi breg Soče, je Milorad Bogojevič kot sanitetni referent Bazoviške brigade poskrbel za ranjence, ki so ostali v Beneški Sloveniji. Nad Robe-diščem je formiral manjši bolniški oddelek, v katerem sta bolničar Milenko Vodopivec in bolničarka Valerija prevzela kakih 20 ranjencev. Ta oddelek je bil podrejen SVPB »Arnoš«.

V zgodnjih jutranjih urah 24. marca 1944 je izdajalec pripeljal nemške vojake v oddelek pri Breginju v Jam-

niku. Ubili so 3 ranjence in bolničarko Valerijo. Ista sovražnikova enota je zgodaj jutraj 23. marca napadla tudi barako nad Jurmani, kjer so ubili 3 ranjence, 2 pa uje-li. Zaradi teme in terena, ki ga nemški vojaki niso poznali, je osebju bolnišnice in ranjencem, ki so bili pokretni, uspelo pobegniti.

Do konca marca se je osebje z ranjenci zbralo v zaselku Greben pri Močilih. Poslej se je ta bolnišnica do oktobra imenovala SVPB »Svoboda«. Preselili so se v Zapotok, kjer so ostali kakih 14 dni. V grapi potoka Lepenk pod Širokanjem, vzhodno od vasi Pušno na Srednjem so izšibljali spletni dve baraki, kamor se je bolnišnica preselila okrog 20. aprila 1944. Od tu so se

Priznanja zaslužnim starešinam

Po vsej Primorski so bile ob dnevu naše ljudske armade številne slovesnosti in srečanja prebivalcev z vojaki. Tako je bilo tudi v Novi Gorici, Šempetru, Kanalu, na Trnovem, Humu, v Desklah, Braniku, Renčah, Prvačini, Šempasu, Mirnu in drugod.

Na teh slovesnostih so podelili priznanja in plakete najbolj zaslužnim rezervnim vojaškim starešinam. Tako so za uspešno in dolgoletno delo v organizacijah ZRVS prejeli srebrne plakete Mirko Lovrič, Branko Karer, Vlado Pantelič, Angel Rejc, Joško Tomažič, Drago Požar, Jožef Jug, Milan Lipičar, Stana Benevol, Dušan Ambrožič, Ivo Pahor, Živko Kokelj, Anton Dolenc, Gilbert Uršič, Janez Lipovšek, Vid Gradiša, Anton Kapel, Rado Bončina, Marijan Mozetič in Nikolaj Zigon.

Za dolgoletno delo v ZRVS so prejeli bronaste plakete Franc Majcen, Srečko Lisjak, Lucijan Zgaga, Zoro Zavrtenik, Mario Klemente, Rado Baša, Rudolf Savle, Stanko Pliberšek, Jože Balantič, Leo Bliteznik, Ivan Markič, Stanko Saksida, Darko Znidarčič, Janez Lapanja, Danilo Spacapan,

Franc Minin, Alojz Medvešek, Rudi Kuzmin, Bojan Zorž in Emil Črtalič.

Poleg tega je občinski odbor ZRVS v Novi Gorici podelil še 21 priznanj rezervnim vojaškim starešinam, medtem ko je prejela dobrovska organizacija ZRVS za uspešno delo in sodelovanje z vsemi dejavniki v krajevni skupnosti zlato plaketo republiškega odbora ZRVS.

Dan JLA so proslavili tudi v teritorialnih in obmejnih enotah ter na karavlah. Komandanta teh enot na Goriškem polkovnik Stanko Pahor in podpolkovnik Simo Karadža sta imela pregled teritorialnih in obmejnih enot na Ajševici. Slovesnosti so se udeležili predstavniki družbenopolitičnega in gospodarskega življenja ter skupščine novogoriške občine in številni občani. Ob tej priložnosti so podelili številna priznanja, plakete in odlikovanja vojakom, starešinam teh enot, rezervnim vojaškim starešinam in uslužbencem oddelka za ljudsko obrambo občinske skupščine občine Nova Gorica. Petintrideset delovnih organizacij je obiskalo in obdarilo obmejne karavle na Goriškem. Osnovna šola Kanal je na karavlah Vogrinski, Britof in Kambresko izvedla kulturni program za vojske. V Opatjem selu so domačini na karavli Nova vas postavili marmorno ploščo z imenom narodnega heroja Dragomira Benčiča, po katerem se karavla imenuje. Na slovesnosti ob

dnevu JLA v Novi Gorici je govoril podpolkovnik Dušan Petelin, v kulturnem sporodu pa so sodelovali gasilska godba na pihala, Briški oktet in dijaki šole za blagovni promet.

Vrhu tega sta ob dnevu JLA predsednik občinske skupščine Jože Sušmeij in sekretar komiteja ZK Tomaž Beltram priredila sprejem za rezervne starešine, komandant severnoprimske cone polkovnik Emil Vovk pa sprejem za starešine teritorialne obrambe, družbenopolitične delavce, spomeničarje ter za predstavnike šolske mladine.

V počastitev 30-letnice osvoboditve in obletnice ustanovitve JLA je novogoriška mladina v sodelovanju z vojski iz enote podpolkovnika Sima Karadža organizirala kviz tekmovanje na temo: Tito — naše poti zmage.

Po predtekmovanjih, na katerih je sodelovalo 12 ekip iz vse občine, so v sklepni del prišle ekipe šempetrske srednje šole za zdravstvene delavce, novogoriškega šolskega centra za blagovni promet in ekipa osnovne organizacije ZSMS z Ajševice ter vojaška ekipa, ki je z največ znanja zasedla prvo mesto. Na drugo mesto se je uvrstila trojka mladine z Ajševice, sledili pa sta skupina šempetrskih medicink in šola za blagovni promet.

MILE GOJKOVIČ

UČIL DELO V LETU 1975

Reč aktivov ZRVS

časno zasedenem ozemlju, ki naj uniči transportno kolono in pa »Aktualna varnostna problematika«. Za ti dve temi je bil v Ljubljani organiziran poseben seminar, katerega se je iz Trbovelj udeležilo kar sedem rezervnih vojaških starešin. Ti so v teh dneh prenesli snov še na druge izbrane tovarše, ki so predvideni za predavatelje in inštruktorje po aktivih ZRVS.

Ze v septembru je občinski odbor ZRVS Trbovlje sestavil in sprejel načrt dela in program strokovnega izobraževanja za prihodnje leto, decembra pa so pripravili in potrdili še proračun finančnih potreb s pregledom potreb po področjih dejavnosti, za

posamezne komisije in pa za skupne potrebe. V njem so predvideli tudi dotacijo aktivom in osnovnim organizacijam ZRVS.

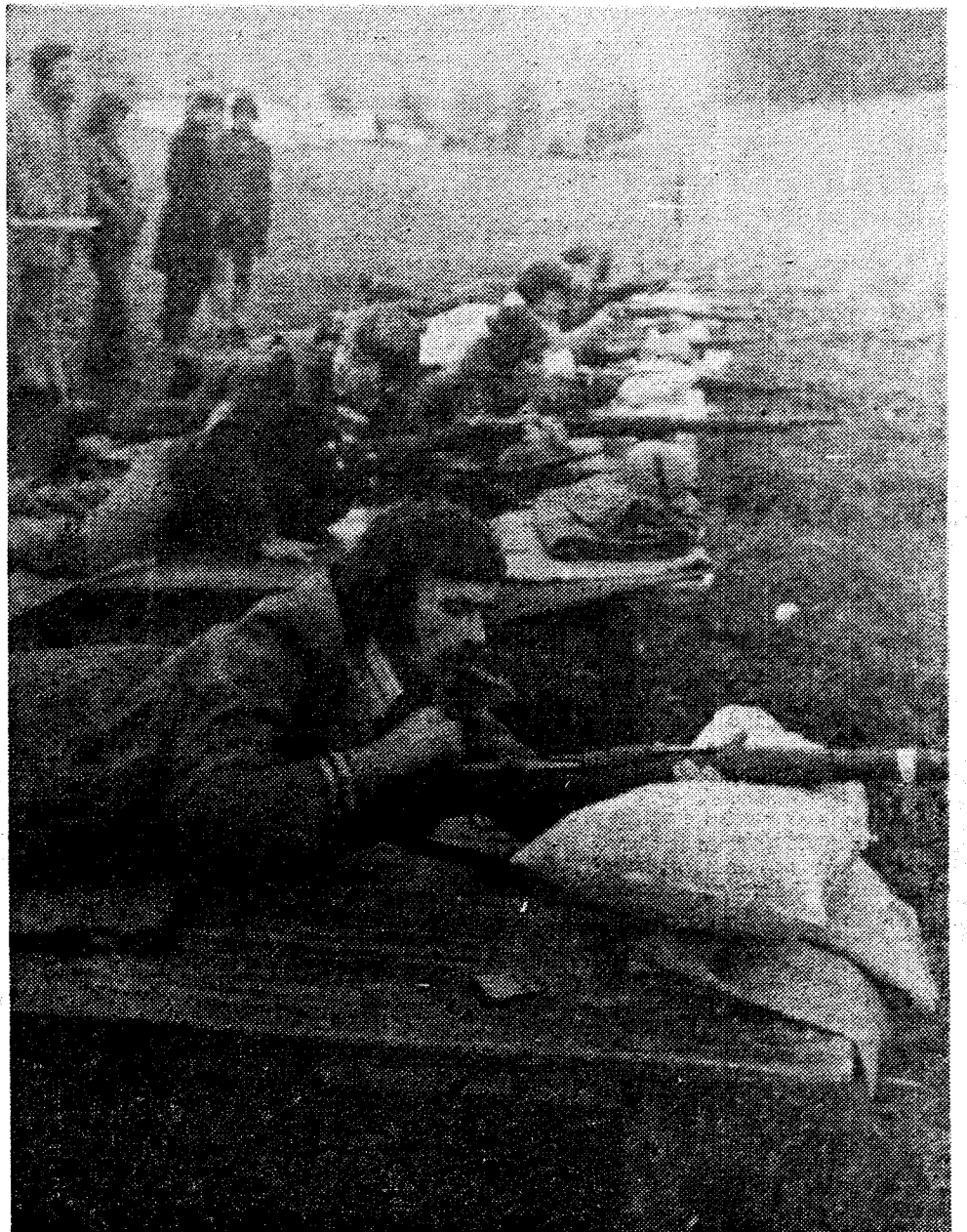
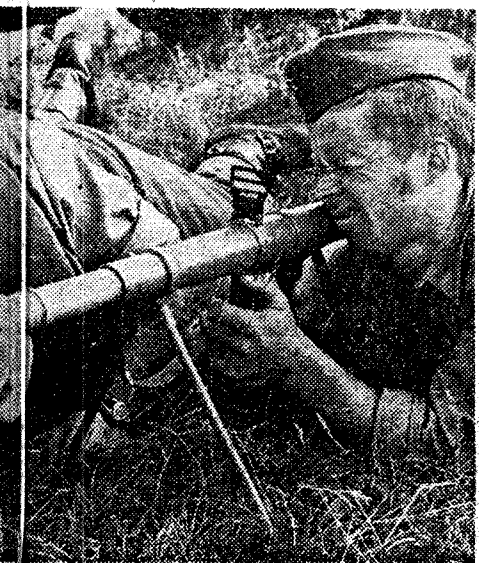
Da so načrti realni in resnično skrbno pripravljeni, je dokaz, da jih je RO ZRVS Slovenije v celoti objavil v svojem »Vestniku«, ki naj bi rabil kot vzorec morda še drugim vodstvom (osnovnim organizacijam in aktivom ZRVS) v Sloveniji, s čimer je dano priznanje za njihovo vzorno in uspešno delo.

Ob lanskim 30-letnici osvoboditve so člani kadrovske komisije in predsedstva ter občinskega odbora ZRVS predlagali nekaj najbolj prizadevnih tovaršev za izredna in redna napredovanja in odlikovanja, ki so jim bila sporočena in podeljena na slovesni proslavi dneva JLA.

Po uspešno (v juniju) izvedeni taktično-orientacijski vaji, kateri so prisostvovali predstavniki republiškega in pokrajinskih vodstev ZRVS ter po izvršeni skupni analizi rezervni vojaški starešine Trbovelj točno vedo, kaj jim je delati v prihodnjem letu, tj. katerim vprašanjem in nalogam je treba dati večji poudarek in posvetiti več pozornosti. Ob razpravi o realizaciji letošnjega načrta dela so ugotovili, da ustanovljeni posebni oddelki knjižnice ZRVS ni bil dovolj obiskan, čeravno je informacija o ustanovljeni knjižnici bila posredovana in objavljena tudi preko radia in tiska ter drugih sredstev javnega informiranja, da o predavanjih ne govorimo.

Na več regijskih posvetih se je pokazala potreba, da se je potrebno lotiti ustanavljanja še več aktivov ZRVS, morda tudi osnovnih organizacij, da bi se na ta način izboljšala organizacijska struktura v delu ZRVS.

RUDI MATKO

Dan JLA je bil v Skofji Loki nadvse slovesen. Ob celi vrsti prireditve, ki so jih pripravile družbenopolitične organizacije, je svoj prispevek dal tudi občinski odbor ZRVS. Organiziral je tradicionalno in zelo množično tekmovanje v streljanju z vojaško puško; udeležilo se ga je 154 tekmovalcev v 51 ekipah, najbolj množični pa so bili tekmovalci iz osnovnih organizacij ZRVS, strelskih družen, športnih družen in mladincev iz poklicnih šol škofjeloškega območja. Mladincev in mladink je bilo kar 72. Med starejšimi je bila najboljša ekipa oddelka za ljudsko obrambo, med mladinci pa ekipa strelske družine »Kopačevina«.

(Franc Galičič)

Rešitev križanke 123.

Vodoravno: SEMIČ STANE ANET
LOŽ SA KERES SPOL REGA TOV
KARADU RTINA RALO KARNISE
ANAM ANTON MONAKO VKOPANOST
ATO ČASL ANA KAP TASTATURA
OLE TE STO SAD VIR OMETANOST
ORJAK POPIT RMAN MESO IKONA
IL KARO KS ALOIS PLASTIČNI SI-
FON ATM KIVI LEC ARAK ARA

Nagrade prejmejo:

1. 1 par smučji JET montirane z Vinko — Vinko STRMLJAN, Sava 8, p. 61282 Sava pri Litiji;

2. 1 par smučji JET — Eva JENKO, Zg. Bitnje 54, p. 64209 Zabnica;

3. MINI SKI komplet z vezmi in palicami — Ema BIZJAK, Titova cesta 384, p. 61231 Črnuče.

Nagrajenci prejmejo nagrade neposredno od tovarne športnega orodja ELAN, iz Begunj na Gorenjskem.

Nagrajencem naše iskrene čestitke — za vse ostale pa se tudi vnaprej ponuja prilika, da jih doleti srečna naklonjenost pri žrebanju.

UPRAVA TV-15

20. aprila 1944. Od tu so se preselili v Strmole pod Bizjake, od tam pa čez kakih 14 dni v senik pod Močile. Ta čas so postavljali novi baraki pod Jerončičevo domačijo v Bukovlju (pri Marički).

Julija 1944 so se vselili v ti dve novi baraki. Oktobra 1944 je na desni breg Soče prišel dr. Viktor Volčjak. Poslej je on vodil to bolnišnico in razširil njeno dejavnost. Dal ji je novo ime, in sicer SVPB »Jakob Završnik«. Bolnišnica se je namestila v udobnih barakah pri Marički v Bukovljah. Od tu so se v začetku januarja 1945 preselili v novi baraki pri Bajtarjih, zahodno od Srednjega, kjer je bolnišnica dočakala svobodo.

Jeseni 1944 je na južnem pobočju Korade nad Goriškimi Brdi, ob potoku med zaselek Podzornik in Brezovk nastal oddelk »Jakopič«. Vodila sta ga bolničar Rudi Maraš in bolničarka Olga Strgar. Na prodih nad izvirom Tolminke, na planoti zahodnega pobočja Bogatina, je

istočasno nastal nov oddelk »Vršček«. Vodil ga je bolničar Anton Lister-Boris. Oba oddelka je jeseni 1944 ustanovil dr. Volčjak in sta bila vezana na matično SVPB »Jakob Završnik«. Ta osrednja bolnišnica je imela dve javki: na južni strani pri Močilarju v Močilih, na severni strani pa pri Miklavču v Volčanskih Rutih. V tej bolnišnici in njenih oddelkih se je od novembra 1943 do osvoboditve zdravilo nekaj nad 200 ranjencev in bolnikov.

Politkomisar bolnišnice je bil Anton Valič. Intendant je bil sprva Andrej Leban, za njim pa Franc Kragelj in Ludvik Vižitun. Okrog 7. maja 1945 je ta bolnišnica prišla v Tržič (Monfalcone), kjer je prevzela tudi ranjence Gradnikove brigade, ki so bili tam že od 1. in 2. maja.

Čez zimo 1943/44 je v opušteni hiši pri Slekkih nad Ravnami pri Črničah delovala zasilna bolnišnica. Vodil jo je neki Drago, bolničar pa je bil neki Ludvik, doma na

Krasu. Za hrano je skrbela in kuhala Ivanka Volčič iz Črnič. Neki borec, doma na Pivki, je tu za pljučnico umrl. Spomladi 1944 je bila bolnišnica ukinjena.

V začetku leta 1944 je nastala manjša bolnišnica pri Erzelju na Vipavskem. Poleti in jeseni jo je vodil dr. Ivo Bežek. Dobila je ime »Bolnišnica Vera«. Dr. Bežek je tu opravil nekaj bolničarskih tečajev, na katerih je usposobil več deklet, ki so potem vodile krajevne ambulante in razuševalne postaje. Ko so dr. Bežaka ujeli Nemci in ga poslali v nemško taborišče, je bolnišnica prenehala z delom.

Manjša terenska bolnišnica je novembra 1943 nastala nad vasjo Soča. Zadrževala se je v krajih Na skali in Na skalah. Delovala je vse do osvoboditve in se je občasno v njej zadrževalo tudi do 10. ranjencev ali bolnikov. Od spomladi 1944 je zajo skrbela gosposarska komisija okrajnega NOO Bovec.

(Se nadaljuje)

DOPISNIKI NAM POROČAJO

SLOVENSKE KONJICE

PRIZADEVNI PLANINCI

Med raznimi društvi, ki uspešno razvijajo svojo dejavnost v mestu Slovenske Konjice je tudi Planinsko društvo. Na običnem zboru 18. decembra 1975, ki se ga je udeležilo preko 50 članov, je bilo povedano, da so v preteklih dveh letih priredili 14 izletov v planinske kraje Slovenije in kraje, ki spominjajo na dogodke iz NOB. Izletov se je udeležilo 354 planincev. V letošnjem septembru so organizirali proslavo 25-letnice planinskih društev z množičnim pohodom na Roglo. Organizirali so planinsko šolo in pritegnili v planinsko dejavnost mnogo mladih ljudi. V letu 1974 je imelo društvo 446 članov, v letu 1975 pa jih je 360. Stevilo se je zmanjšalo zaradi tega, ker so bila ustanovljena nova društva v Ločah in Vitanju. Ti dve sta pritegnila ljudi, ki so bili prej včlanjeni v Slov. Konjicah. Skupno delujejo v občini 4 Planinska društva.

Za predsednika društva je bil ponovno izvoljen Milan Tratenšek, ki društvo prizadevno vodi že vrsto let. Sprejeta so bila nova pravila društva, ki vključujejo tudi razvijanje tradicij NOB.

Za zaključek običnega zbora pa so udeleženci še poslušali predavanje o lepota naših in francoskih planin, ki ga je s prikazovanjem prelepih planinskih posnetkov posredoval član PD Slovenska Bistrica tov. Šturm.

JULKA TAJNIKAR

ŠEMPETER PRI NOVI GORICI

RADI BI BILI ŠE BOLJŠI

Tu je bila redna skupščina ZRVS, na kateri so pregledali opravljeno delo, sprejeli program za 1976, prečitali ukaz o napredovanju v višje čine in poslušali poročila predsednika in drugih poročevalcev. V zadnji mandatni dobi so se člani ZRVS iz Vrtojbe odcepili in ustanovili samostojno organizacijo, saj imajo tudi svojo KS, SZDL in druge organizacije. Ta sklep je bil upravičen. Organizacija ZRVS v Šempetru šteje sedaj 172 članov. Iz poročila, ki ga je podal predsednik krajevne organizacije ZRVS Šempeter Živko Kokalj, je videti, da je organizacija zelo uspešno delovala, še posebno glede vprašanja vojaške vzgoje. Uspehi izpitov so bili več kot odlični, saj je polovica članov položila izpit z odličnim in prav dobrim uspehom.

V letih 1974/75 so poslušali 8 raznih vojaških in političnih predavanj. Organizirali so taktični pohod, katerega se je udeležilo nad 80 članov. Ustanovili so pištolsko sekcijo, v katero se je včlanilo nad 50 ljubiteljev tega športa. Imeli so več vaj z MK pištolo, MK puško ter zračno puško in zračno pištolo. Tudi teh vaj se je udeležilo lepo število članov. V tekmovanju med-občinskih ekipami so dosegli četrto mesto.

Velik del članov ZRVS je vključen v družbenopolitične organizacije in razna športna društva. Sodelovanje z drugimi organizacijami je zelo dobro, razen z mladino. Ta organizacija v Šempetru sploh ne deluje. Na skupščini so sprejeli nova pravila organizacije, prebrali odredbo Vrhovnega komandanta o napredovanju 15 članov ZRVS v višje čine. Sprejeli so tudi program dela, izvolili novo vodstvo in se zavzeli za še boljše uspehe v nadaljni mandatni dobi. Na kraju pa so poslušali še predavanje o varnostni problematiki in družbeni samozasčit.

L. KOTAR

LJUBLJANA — ŠIŠKA

PO POTEH BORCEV NOV

Kot se je kalila generacija borcev v ognju narodnoosvobodilnega boja in revolucije, tako se tudi današnja mlada generacija razvija in izgrajuje v boju za dosledno uveljavljanje načel ustave, v vztrajnem uresničevanju samoupravnega socializma in njegove obrambe.

Mladi so spoznali nujnost krepitve sposobnosti za obrambo in zaščito pridobitev tako osvobodilnega boja, kakor

tudi samoupravnega socializma. Zavedajo se, da jim je potrebna najvišja stopnja usposobljenosti in izurjenosti. Zaradi tega se tudi samoiniciativno vključujejo v najrazličnejše oblike in možnosti njihovega nenehnega usposabljanja.

V krajevni skupnosti Dravlje so npr. osnovali planinsko sekcijo mladih ter jo vključili v mladinski odsek PD Ljubljana-matica. V enem letu aktivnosti so organizirali nad 20 izletov v naše planine. Razen tega so prehodili vse bližnje hribe po dolgem in počez ter se hkrati vadili v raznih spretnostih, zlasti pa v orientaciji sredi gozdov s pomočjo kompasa ter raznih naravnih znakov.

Nabavili so komplete za prvo pomoč ponesrečenecem v planinah ter priredili v zvezi s tem vrsto predavanj in praktičnih vaj. Udeležili so se tudi tečaja za usposabljanje mladih planinskih voditeljev. Aktivno so sodelovali na tradicionalnem pohodu ob žici okupirane Ljubljane. Na Toškem čelu so kurili kresove ob vseh naših praznikih in se z borci NOV pogovarjali o njihovih doživetjih v borbi.

Organizirali so tudi več smučarskih izletov v planine z urjenjem v raznih spretnostih v skladu s splošnim ljudskim odporom. Markirali so nekaj novih planinskih poti, zlasti na Toško čelo. Vključili so se tudi v akcijo za ohranitev čistega okolja.

Pred nedavnim so se priključili PD Viator. Tako bodo imeli več možnosti za neposrednejše stike in sodelovanje z delavsko mladino. V prihodnje namenjajo v zvezi s tem še bolj poudariti svoje delo ter pritegniti čimveč mladih v množično usposabljanje in urjenje za obrambne potrebe naše domovine.

PAVLE ŠEGULA

LAŠKO

UTRINKI IZ OBŠIRNE DEJAVNOSTI BORCEV

Počastitev tridesete obletnice svobode je široko odjeknila v naših srcih. Med najlepšimi prireditvami je prav gotovo bilo tudi tovariško srečanje družinskih invalidskih upravičencev. Doslej smo jih prirejali ob novem letu, za letošnje jubilejno leto pa smo izbrali dan republike. V osmih krajevnih organizacijah so se zbrali skoraj vsi. Tistim redkim, ki zaradi slabega zdravja niso mogli priti, so člani komisij za vprašanja borcev in vojnih invalidov segli v roke na domovih. Dobro de človeku, ki mu ob takšni priložnosti stisnejo roko in ki se mu dan začne z mislijo na mater, očeta, moža, sina ali hčere, nanje, ki so darovali

življenje za nas vse. Marsikatera solza je spolzela po licu, zakaj tudi po tridesetih letih spomin ni obledel.

Srečanja so bila lepo pripravljena. Prav posebno prijetno pa je bilo vzdušje na Vrh nad Laškimi in v Radečah. Ob partizanskih pesmih na Vrh so zvoki pionirske harmonike živo pričarali čase partizanskih pohodov. V Radečah je zapel osnovnošolski zbor, v Laškem pa nikoli mirujoči pevski zbor upokoencev.

Sedemindeset članov je prejelo v spomin knjigo »Sonce in senca«, ki naj jim budi spomine na NOB. Prisrčno so se zahvaljevali in izražali zadovoljstvo nad skrbjo organizacije. Vsa vprašanja rešujejo pristojni odbori sproti in hitro. V tem letu je bilo približno osemdeset članov na brezplačnem zdravljenju na morju ali v zdraviliščih.

Takšna srečanja so resničen odraz tovarištva, ki je ostalo živo tudi v sedanosti.

P. R.

OPATJE SELO

ZA DAN REPUBLIKE NOV PRAPOR BORCEV

Za dan republike je ZB NOV Opatje selo na Krasu priredilo slavo, na katerem so razvili novi prapor. Pokrovitelj slovesnosti je bilo podjetje Jadran-Ciciban iz Mirna. Med številnimi gosti so bili predstavniki ZZZB NOV Skofja Loka, s katerimi so prijateljsko povezani že več let, in delegacije Zveze italijanskih partizanov — ANPI iz Dola, Doberdoba, Vrha in Ronk ter Zupana iz Doberdoba in Ronk. Sodeloval je tudi častni vod obmejne enote.

Novi prapor spominja prebivalce tega kraja na minulo trpljenje in boj. V partizanskih vrstah je bilo 185 borcev in bork, zaprtih je bilo 69 sodelavcev, v NOV je padlo 32 vaščanov, v internaciji jih je umrlo 11, 17 pa jih je padlo kot žrtve fašističnega nasilja. Iz te vasi je bil doma tudi narodni heroj Darko Marušič-Blaž. Prav vse prebivalstvo se je vključilo v NOB. Toda pri tem je treba poudariti še to, da je pri njih prišlo do polnega izraza iskreno sodelovanje med narodi. Še dandanes so prijateljsko povezani z antifašisti iz sosednje Furlanije.

Vaščani Opatjega sela so se torej častno oddolžili žrtvam narodnoosvobodilnega boja.

B. L.

ZAGORJE OB SAVI

OBČINA ZAGORJE ZA DAN JLA

Zagorska občina je nad vse slovesno praznovala dan JLA. V 48 delovnih organizacijah so sklicali skupne slovesne seje samoupravnih organov, vodstev družbenopolitičnih organizacij in komisij za SLO, v 8 krajevnih skupnostih pa so prav tako poudarili pomen tega praznika, ki je letos potekal v okviru 30-letnice zmage nad fašizmom. Priredili so tudi razstavo orožja in opreme za civilno zaščito. Odprta je bila od 18. do 22. decembra in vsak dan

si jo je ogledalo po 1500 občanov in so-larjev. Na razstavnem prostoru so nepretrgano predvajali film z vojaško tematiko in o vlogi KS v pripravi na ljudski odpor. V posameznih krajevnih skupnostih so priredili tudi druge slovesnosti, v Iz-lakah pa so še posebej predvajali film Sutje-ska. Občinski odbor ZRVS je organiziral strelsko ekipno tekmovanje, ki je trajalo tri dni in se ga je udeležilo 31 ekip. Več občanov je nastopilo tudi zunaj konku-rence.

Osrednja proslava je bila na sam dan praznika. V kulturnem sporedu je nastopila godba milice iz Ljubljane. Pred začetkom proslave je bil zbor pripadnikov TO. Slavnostni govornik je bil Jože Ranzinger. Ze dolga leta dvorana ni bila tako polna kot tokrat.

V praznovanje se je živo vključila tudi mladina. Pristopno izjavo o prostovoljni pridružitvi k TO je podpisalo 75 mladincev.

Ob zaključku praznovanja je občinska konferenca SZDL povabila vse borke na posebno proslavo dneva JLA, ki je bila posvečena tudi mednarodnemu letu žensk.

BENO DRNOVŠEK

RADOVLJICA

ODLIKOVANJA IN PRIZNANJA OB DNEVU JLA

Na osrednji proslavi ljudske obrambe in praznika JLA v radovljiški občini, ki je bila v soboto, 20. decembra zvečer v dvorani Zadrúžnega doma na Lancovem, so svečano prebrali ukaz Vrhovnega poveljnika maršala Tita o napredovanjih številnih rezervnih starešin ter podelili odlikovanja, priznanja in pohvale posameznikom, delovnim kolektivom in organizacijam na področju priprave na splošni ljudski odpor in civilne zaščite.

Boško Pavić je prejel Red dela z rdečo zastavo, Slavko Kariž red dela z zlatim vencem, Slavko Staroverski Red republike z bronastim vencem. Red dela s srebrnim vencem je prejel Boris Robič, Red za vojaške zasluge Franc Jere, Janez Pristavec in Tomo Prpič, medalje za vojaške zasluge pa Janez Koselj in Matevž Pogačnik.

Priznanja Republiškega sekretariata SRS za LO so prejeli kolektiv Kemične tovarne Podnart za uspešno delo enot civilne zaščite, Matevž Bizjak za uspešno vodenje odbora za LO v KS Gorje, Alojz Kos iz Lesc in Janko Rozman načelnik oddelka za LO občinske skupščine Radovljica za uspešno in požrtvovalno delo v pripravi na SLO.

Predsednik skupščine občine ing. Pernuš je podelil tudi občinska priznanja Kemični tovarni Podnart, upravnemu organu obč. skupščine in Osnovni šoli prof. J. Plemelj Bled za dosežene uspehe na področju civilne zaščite. Na slovesnosti je rezervni general, narodni heroj Anton Dežman-Tonček podelil medalje zmagovalcem letošnjega spominskega tekmovanja Po poteh partizanske Jelovice Dimitriju Ješetju, Dragu Rozmanu in Petru Zupanu, ter spominski kipec krajevni organizaciji ZRVS Radovljica.

Več odlikovanj in priznanj ter napredovanj je bilo podeljeno oz. prebrano tudi na proslavah na Bledu, v Bohinju in v Gorjah.

JR.

Domačija v Šalamencih

Deset kilometrov od Murske Sobotice so Šalamenci, prijazna prekmurska vasica, kjer sta doma trta in grozdje in kjer skrbno obdelujejo zemljo. In gori na sončnem holmcu se dviga hišica z gospodarskim poslopjem. Glej, na oknih cvetijo rdeči in beli cvetovi, videti je nagelj in rožmarin, pod oknom pa se je razbohotila vinska trta. Sedanjost temelji na preteklosti. V 17. stoletju se je tu udnil nemeščjak Janoš Gomboš. Dolgo časa so na podstrešju domačije hranili staro pergamentno listino nekdanjega svobodnjaka, a so jo potem raztrgali otroci, ki so šarili po zaboji s papirjem.

V domačiji na prisojnem hribčku je bilo nekdaj sila živahno. Tiste čase, ko so še mnogi madžarili in pričakovali, da se Ogrji povrnejo nazaj, in bodo morali Slavi zapustiti deželo ob Muri, so se iz te hišice slišale slovenske pesmi. Da, Vilma Gomboš je znala lepo prepevati, a znala je tudi pripovedovati, kajti kar je brala v slovenskih knjigah, si je dobro zapomnila. V večernih urah so se zbirali domačini. Vasovalci so. Vilma je pripovedovala, njen mož, čevljar Stevek, pa je obujal spomine na Galicijo in 83. pešpolk. Veliko pa je imel povedati tudi o bojišču ob Soči, kjer je preživel najstrahotnejše dni svojega življenja.

Vilnim mož, Stefan Kerčmar ali po

domače Gombošev Stevek, je bil čevljar-ski mojster in je pridno vlekel dreto. In več kot deset let po prvi vojni je še nekako šlo, potem pa je nastopila gospodarska kriza, čevljar-ska obrt je začela hirati in pojavili so se že prvi čevlji z oznako »Bata«. Ajta Stevek so morali pustiti šila in kopita in vsako leto odhajati na sezonska dela. Velikokrat je mož pripovedoval, kako je bilo tistega leta, ko je kot predelavec (palir) vodil skupino v Nemčijo. Delali so na posestvu generala Mackensija, znanega iz prve vojne. Stari general jih je večkrat nadziral. Prihajal je na iskren belcu. Starec pa je bil zelo jezen, če ga je kakšen delavec pozdravil s »Heil Hitler!« Zato je delavcem tudi

prepovedal ta pozdrav in zahteval, naj ga pozdravijo samo z »dober dan«.

Buči Mura od veselja... Honvedi so zasedli deželo in prepevajo:

Horthy Miklos katonája, vagyok,
Legszébb katonája...

(Jaz sem vojak Nikolaja Horthyja,
najlepsi vojak).

Buči Mura od veselja, so prepevali osvajalci. V listu pa so objavili pesem F. J. pod naslovom: ODHAJAJO KRANJCI OD NAS

Pobérayo se resetárje v-kránjszko,
Tü povrsejo krajino Prekmurszko:
Neosztane eti zanyj niti eden,
Tü sze szpuca od nász to fájno plemen!

Neo vecs csüti: »ako, tako, pa ampak«
Ar je eti pri nász vsze na opak:
Ne »moj naktón, zdrávo in naklányam sze«
»Zaprt bos i kaznúvany« góvorénye!

Ne tüdi: »zgodaj, pozno, in kljub temu«
»zaradi toga bos jedo, pio juhú!«
»Zópet, návelic u prazniku, v Prekmurjua
V-straf kolóniju, ufeti v-Sibiriju.

Nas lepi szlári-szlovenszki i vogrszki
Jezik, de povszédi csüti gucsati.
Sterga smo szé od matere návecsüti
Ino je ne tak szmecceni, kak kránjszki.

Železniško transportno podjetje, sekcija Celje, je v sodelovanju z ZZB NOV Zalec postavilo spominsko obeležje v Podvinu pri Polzeli. Odkrili so ga na dan JLA. Med narodno-osvobodilnim bojem je bil tam partizanski prehod. — Slavnostni govor je imel prvoborec Ludvik Zupanc — Ivo, učenci osnovne šole Vera Šlander in godba na pihala iz Liboj pa so pripravili lep kulturni spored.

Besedilo in foto: TONE TAVČAR

LITJA

ZA PRAZNIK JLA SMO SE DOBRO PRIPRAVILI

Občinski odbor ZRVS občine Litija je v počastitev dneva JLA organiziral dne 19. 12. 1975 skupinski ogled mladine v vojašnico v Mostah.

Dne 20. 12. 1975 je občinski odbor ZRVS in TO organizirala iz vseh krajevnih skupnosti orientacijske pohode ekip na »Tisje« kjer se je odvijala prva partizanska borba z okupatorjem na litijemskem območju. Boj je vodil drugi štajerski bataljon, ki mu je poveljeval Franc Rozman-Stane. Ta dan, 24. december, praznuje Litija kot svoj občinski praznik. V omenjenih ekipah je sodelovala tudi mladinska organizacija. Ekipa so tekmovali med seboj v metanju bombe, premagovanju ovir, streljanju s pištolo in hojo po azimutu. Ekipa iz Ribč, ki je zasedla prvo mesto je prejela prehodni pokal. Na dan JLA sta ZRVS in TO organizirali v dvorani na stavbah razstavo orožja TO za mladino in odrasle. Razstavo si je ogledalo večje število pripadnikov TO, ZRVS, mladine in ostalih. V kinodvorani pa so predvajali filme Mirna 1,2 in 3, ki si jih je ogledalo tudi večje število ljudi. Istega dne ob 18 uri pa se je vršila proslava v počastitev dneva JLA na kateri je bilo prikazano delo in uspehi JLA v času borbe in danes pri nenehnem utrjevanju borbene pripravljenosti za zaščito in zavarovanje vseh naših dosežkov. Na proslavi so bila podeljena odlikovanja, priznanja in pohvale najzasluž-

nejšim članom ZRVS kakor tudi pripadnikom TO. Prečitana so bila tudi napredovanja članov ZRVS v višji čin. Po proslavi pa je bilo tovariško srečanje članov ZRVS ter članov TO z zakusko.

Upravičeno lahko trdimo, da je praznik JLA ne samo praznik naše armade temveč praznik vseh delovnih ljudi in občanov. F. V.

POKLJUKA

TEKMOVANJE ZA MEMORIAL BORCEV PREŠERNOVE BRIGADE

V spomin na tragedijo 3. bataljona Prešernove brigade prirejata Smučarska zveza Slovenije in odbor borcev Prešernove brigade vsako leto v decembru smučarsko tekmovalstvo. Letos je bilo že osmič, in sicer 14. tm. Izvedba je zaupana TVD Partizan iz Gorji.

Na start je prišlo 275 tekmovalcev, tj. tekačev vseh kategorij. Znak za začetek je dal zadnji komandant Prešernove brigade Karel Leskovec. Trajalo je tri ure. Odrasli člani so imeli po opravljenem teku še obvezno streljanje s puško. Nastopil so tudi veterani in tekmovalci za TRIM značko, skupaj z njimi pa še več sto vojakov z Rudnega polja. Tako je bilo udeležencev nad šeststo.

Pri spomeniku padlim borcem na Pokljuki je imel ob zaključku slavnostni govor Karel Leskovec, kulturni program pa so izvedli učenci osnovne šole iz Gorji.

Naši batrivi honvedje na ruski fronti. Bojna naših honvedov kre Don vodine...

— Urmolknila je domačija v Salamecih. Glej, v isti vasi so osnovali šolo. Otroci prihajajo v prostore Gumilarjeve gostilne, kjer so eno sobo preuredili v razred. Poučuje ogrska učiteljica Takacs Ida (Tkalec Ida). Deca ponavljajo za učiteljico:

Kaj popeva ptiček na zeleni vejki? Najlepši madžarski je orszag na tem svejti.

Nekega dne so se učili pesem: Madžarka sem! Iz šole pa je prijočala Gombošijeva hčerka: »Ne, jaz nisem Madžarka, Slovenka sem.« — je hlipalo dekletce, tako da so jo starši komaj utešili.

Pa so prenehali s poukom in tudi v bližnjih Pečarovecih ne učijo več, kajti koncem 1944 je v Prekmurju že na tisoče ogrskih beguncev, ki bežijo pred Rusi. V Pečarovecih zdravijo hudo ranjenega partizana Filipa Korošca-Bora. Pri tem izredno nevarnem opravilu tvegata vse: že rajni duhovnik Janez Bejek, kmetski Karel Panker, Veronika Horvat — iz soboške bolnice pa prihajajo zdravniki in navodila za zdravljenje ranjenca, ki jih pošilja Bejekova sestra Apolonija-usmiljenka v bolnišnici, z vednostjo dr. Piskernika.

Se so rjovele granate ob Muri in ob avstrijski meji, so se oglašale katjuše, ko so se v domačiji zbrali in osnovali prvi odbor OF, prvo žensko in mladinsko organizacijo. In ajta Števek so bili predsednik odbora, mati Vilma je bila sekretarka APŽ, hčerka Justika pa sekretarka prve mladinske organizacije. To je spomina vreden dogodek, ki ga ne kaže pozabiti, marveč vestno zabeležiti.

Glej, zaječala je domačija v silni žalosti. Mati Vilma je legla in ni več vstala. In trudna se vrača v zemljo trpinka, trudna in izžeta od zavratne bolezni. Vilma Kerčmar, roj. Gomboši (1897 — 6. 7. 1948). Ženi se je pridružil tudi mož Štefan Kerčmar (1895 — 8. 2. 1974).

Ali bo domačija v Salamecih opustela? Ne. Hčerka Emilija pestuje vnuka Jožeka Kerčmarja, ki bo nasledil hišo na bregu.

Kje ste Gombošijevi? Sedemkrat je rajna Vilma rodila. Sedem otrok je bilo pri hiši in kučica je bila vsa polna otroškega smeha in radosti.

Odšli so Gombošijevi na vse vetrove. A domačija, rodni dom, jim je še vedno izredno pri srcu. Tam v Lendavi živi dipl. ing. Avgust Kerčmar, Gombošev sin. Pri »Nafti« je zaposlen. Ko je pred desetimi leti vrtal pri Moravcih, je iz zemljinih globlin namesto nafte pritekla zdravilna voda. V Moravcih je potem nastalo znano zdravilišče.

Silhueta kipa borca, ki ga podeljuje odbor Prešernove brigade, je tokrat prevzel Triglav iz Kranja. Med posamezniki je bil najboljši Filip Kalan iz Gorji.

Razveseljuje, da to tekmovalstvo postaja vsako leto bolj množično in da vključuje vedno več mladih.

JOŽE AMBROŽIČ

TRZIN

OB PRAZNIKU JLA

V počastitev praznika naše JLA smo skupaj s šolsko mladino, člani ZB NOV in ZRVS Trzin naredili pohod, na tista mesta, kjer so padle žrtve okupatorja v našem kraju.

Zbrali smo se pri OŠ Trzin in krenili do hiše, kjer so dne 9. 10. 1944 zverinsko pobili tri funkcionarje in sicer sekretarja KPS — Mengeš, člana okrajnega odbora OF Mengeš in načelnika okrajne gospodarske komisije.

Nato smo se napotili na kraj, kjer so se 25. 4. 1944 spopadli člani VOS z nemškimi žandarji. Pri tem spopadu je padel eden borec VOS, ranjen pa je bil tudi eden žandar.

Potek spopada je šolski mladini povedal član VOS tovariš Orel Franc-Primož.

Po končanem pripovedovanju smo krenili na tretje mesto, kjer je bil napad Nemcev na dva borca Šlanderove mobilizacijske patrole dne 10. 8. 1943. V tem spopadu je bil eden borec mrtev, eden ranjen in v istem spopadu je bil mrtev tudi en nemec.

FRANC OREL

LJUBLJANA

LIK REZERVNEGA STAREŠINE

V Zvezi rezervnih vojaških starešin Slovenije so v minulem letu dosegli pomembne uspehe na področju idejnopolitičnega usposabljanja in graditve moralnopolitičnega lika rezervnih starešin; tako so ugotovili, dne 16. 12. 1975 delegati na razširjeni seji predsedstva republiškega odbora ZRVS Slovenije. Razprave so se predvsem nanašale na nekatere naloge, ki sledijo za ZRVS iz govora tovariša Tita skupini vojaških voditeljev na Brionih dne 7. 10. 1975 in zadevajo idejnopolitično usposabljanje tako aktivnih kot rezervnih vojaških starešin. Uspehi minulega leta odsevajo predvsem v večjem deležu idejnopolitičnega poka v zvezi rezervnih starešin, v ustanavljanju aktivov ZK v občinskih in osnovnih organizacijah ZRVS, v množičnejšem sprejemanju rezervnih starešin v Zvezo komunistov — odstotek komunistov med rezervnimi starešinami je z dobrih 25 letos poskočil na skoraj 30 odstotkov —, zlasti pa so uspehi očitni v načrtovanju, vzgoji in izbiri kandidatov za šole za rezervne oficirje, komandirje oddelkov in pripadnike specialnih enot.

Ob koncu seje so trem zaslužnim članom predsedstva republiškega odbora ZRVS Slovenije podelili zlate plakete ZRVS. Prejeli so jih inž. Slavko Korbar, Vlado Krašovec in Matevž Marinko.

MIROSLAV ULČAR

V našem glavnem mestu živi Dragica Kerčmar, doktorica geoloških znanosti, ki je že prehodila vso Notranjsko in Dolenjsko ter zbirala kamenine. Odhaja pa tudi v tujino, zakaj kličejo jo znanstveniki. Pred leti je bila nagrajena za izvirno znanstveno delo. Doktorica Dragica, če le more, obišče rojstni dom in se napoti tja, kjer počivata majka in otec.

Tisočletja teče Mura, a tovarna »Mura« samo pol stoletja. Tu pa kroji srajce Gombošijeva Justika, kateri bodo kmalu izdali odločbo o upokojitvi. Pri »Zmaj« v Ljubljani knjiži izdelke v zajetne bukve Gombošijeva Slavica. Ilona se je poročila s poslovnim človekom. Se vedno rada prepeva in vodi vnuke v otroški vrtec... Ste že videli tisti prelesten vrt Gombošijev Gelike? Na stotine cvetov: belih, rdečih, rumenih... In ponočnjak jež se večkrat tam sprehaja. A Gelikin mož vam je invalid. Kadar je bolan, ga Gelika skrbno neguje. Mož je imetnik spomenice 1941; še ducač odlikovanj ima zraven in letos so mu za zasluge podelili zlato. In kdo je to? Rudi Rappl-Savo, ki ga lahko večkrat vidite v glavnem mestu na sejah republiškega odbora ZZB NOV. Tovariš Savo pa je bil tudi prvi od »prišlekov«, ki se je napotil v domačijo v Salamecih in zaprosil za roko hčerke Gelike, ki mu je ajta Števek, takrat že vdovec, niso odklonili.

JOŽE JANEŽ

IZ NAŠIH KRAJEV

RAVNE NA KOROŠKEM — Osrednjo proslavo dneva JLA je ravenska občina priredila na Prevaljah. Republiški sekretar za ljudsko obrambo general Miha Butala je ob tej priložnosti izročil kolektivno ravenske železarne srebrno plaketo JLA za izpolnjevanje proizvodnih nalog, za organizirano službo civilne zaščite in za uspešno opravljene naloge s področja SLO. Republiško priznanje za dolgoletno sodelovanje je prejel Ludvik Smonker, kakor tudi občinski odbor ZRVS in občinska konferenca ZSMS. Kulturni spored na tej priložnosti so pripravili mladinci s Prevalj in orkester DPD Svoboda.

F. SREBOTNIK

MEDVODE — Dne 20. decembra je bila v Medvodah proslava dneva JLA, ki sta jo priredila krajevni odbor ZRVS in odbor SLO krajevnih skupnosti. Tovariš Mile Pavlin je v slavnostnem govoru orisal pot naše borbe in nastanka armade. V zahvalo za uspešno sodelovanje je predsednik ZRVS Medvode podaril vojašnici Boris Kidrič v Senti vidu sliko s partizanskim motivom. Proslavo je zaključil nastop godbe na pihala.

S. A.

BEGUNJE — V Mladinskem klubu v Begunjah je bila 21. decembra proslava dneva JLA, ki sta jo priredili SZDL in ZRVS. Pri pestrem kulturnem sporedu so sodelovali mladinci, pionirji iz osnovne šole, pevski zbor iz Zirovnice ter vojaški garnizije iz Radovljice. Dvorana je bila nabito polna.

Upravni odbor ZRVS je na zadnji seji zaključil priprave za redno letno skupščino. Ugotovili so, da so lani dosegli zadovoljive uspehe. Rezervni starešine so aktivni tudi v sodelovanju z družbenopolitičnimi organizacijami. Dali so pobudo za ustanovitev strelske družine v Begunjah.

PAVLE VUGA

SMARTNO PRI SLOVENJ GRADCU — Rezervni vojaški starešine so 13. decembra priredili predavanje o družbeni samozasčiti, opravili so izpite in imeli občni zbor svoje osnovne organizacije. Udeležba je bila polnoštevilna. Prav dober je bil tudi izid izpitov. Izvolili so nov upravni odbor, v katerem je že mnogo mlajših članov. Ta organizacija je bila v občinskem merilu najboljša in je zato prejela srebrno plaketo.

HINKO ZDOVC

VELENJE — V Velenju so zelo slovesno počastili dan JLA. Odprli so tudi razstavo o obrambnih pripravih na območju občine. Pomemben dogodek je bil tudi sprejem 54 mladincev v teritorialno obrambo. Na proslavi v Domu kulture so bila podeljena priznanja, pohvale in odlikovanja ter prebrani ukazi o napredovanju rezervnih starešin v višje čine.

JOŽE MIKLAVC

Za dan JLA so v Velenju sprejeli 54 mladincev v TO.

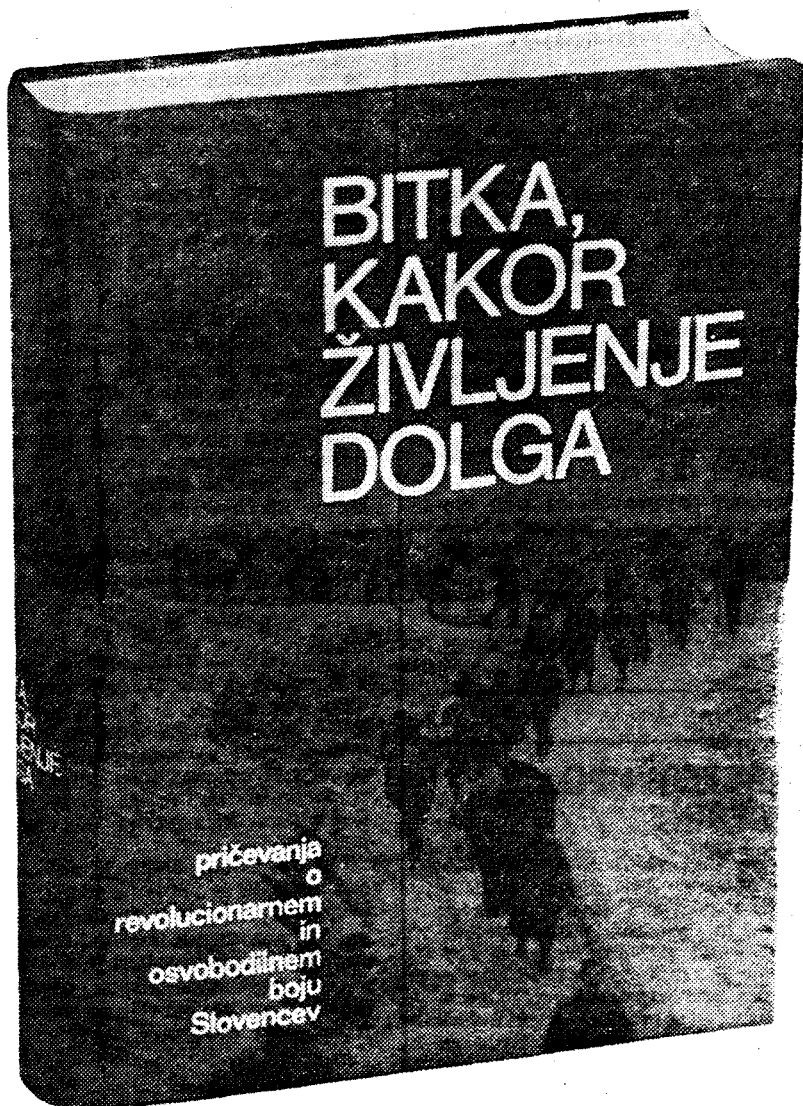
ILIRSKA BISTRICA — Prejšnji mesec je bil v Ilirski Bistrici redni letni občni zbor ZRVS. Predsednik organizacije Pavle Surina je poročal izčrpno in navzoči so živahno vposegali v razpravo. Z delom v minulem letu so bili zadovoljni, rezultate praktičnih in teoretičnih vaj pa so ocenili kot zelo dobre. Da bi se delo odvijalo še bolje, so sklenili, da do sedanjega enotno organizacijo razdelijo v dva dela: v bistrsko in trnovsko osnovno organizacijo.

Članom je bilo podeljeno 16 odlikovanj in 28 priznanj, katere so prejeli tudi planinci, taborniki, Dom JLA, ZZB NOV in bistrska garnizija.

P. NIKOLIČ

V počastitev 30. obletnice
osvoboditve in 30. obletnice
Cankarjeve založbe
je izšla knjiga pričevanj
o revolucionarnem in
osvobodilnem boju Slovencev

164 SLOVENSkih REVOLUCIONARJEV, KOMUNISTOV IN BORCEV DO ŽIVETO PRIPOVEDUJE O PREHOJENI POTI KOMUNISTIČNE PARTIJE IN O REVOLUCIONARNEM DELAVSKEM GIBANJU OD PRVIH ZAČETKOV PREBUJAJOČE SE ZAVEŠTI SLOVENSkih MNOŽIC DO DNI, KO JE PARTIJA POVEDLA LJUDSTVO V NARODNOOSVODILNI BOJ IN K ZMAGI.

PRETEŽNI DEL KNJIGE JE PRIPOVED O NOB, BORCI IN POVELJNIKI GOVORE O NASTAJANJU ČET, ODREDOV, BATALJONOV, DIVIZIJ, O BOJH, PORAZIH IN ZMAGAH IN O KONČNI VELIKI ZMAGI LETA 1945.

Posamezna pričevanja povezuje zgodovinsko preverjeno vezno besedilo, v pričevanjih samih pa je ohranjen čar pristnega doživljanja.

Knjiga je nastala po priljubljeni TV nadaljevki TEH NASIH PETDESET LET. V njej je 800 dokumentarnih slik.

736 strani

format 20,5x27,5 cm

Cena: platno 350 din (4 obroki), umetno usnje 430 din (5 obrokov)

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov:

**CANKARJEVA ZALOŽBA, KOPITARJEVA 2
61000 LJUBLJANA**

NAROČILNICA — TV-15

Ime in priimek

Naslov

(ulica, poštna številka, kraj)

Zaposlen(a) pri

(ulica, poštna številka, kraj)

Rojen(a)

v

Reg. št. os. izkaznice

kdo jo je izdal

Nepreklicno naročam knjigo BITKA, KAKOR ŽIVLJENJE DOLGA, vezano v platno za 350 din — v umetno usnje za 430 din.

Pošljite mi jo: v službo — na dom.

Plačal(a) bom:

v rednih mesečnih obrokih po ponudbi v oglasu
tako po prejemu knjige

Prosimo, da označite pogoje, ki vam najbolj ustrezajo!

Datum:

Podpis:

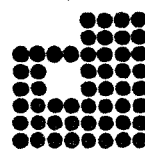
Če kupec ne plača treh zaporednih mesečnih obrokov, zapade v plačilo preostali znesek.

SLOVENIJALES

LESNO KEMIČNA INDUSTRIJA

-lesonit-
ILIRSKA BISTRICA

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE LJUBLJANA

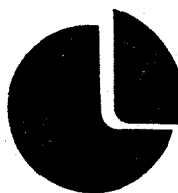
Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«.

Tednik ITD, štirinajstdnevnik NAŠI RAZGLEDI, revijo AVTO, revijo STOP, revijo JANA, ZABAVNIK

lesna

gozdarstvo in lesna
industrija o. sol. o.
slovenj gradec

Vam nudi iz svojega dopolnjenega in tradicionalno kvalitetnega programa naslednje izdelke in storitve:

- Zagran les iglavec, ladijski pod, masivne obloge, razni tehnični les ter drogovce za vode.
- SUMO-avtomatična furnirana vrata, primerna za vgraditev v vse notranje prostore, stanovanja, poslovne prostore, hotele, šole itd.
- Vgraditev je enostavna. Površina vrat je trajna, estetska in primerna kombinacija z ostalo opremo.
- Krito in podboj sta furnirana s plemenitimi furnirji: hrast, anigre, iz mahagoni.
- INTRO okna s podbojem iz mahagonijevega lesa ter s plastičnim krilom, ki je zastekleno s termoozračno steno. Okno je izdelano po licenci zahodnonemške firme ROTO in ga po sebi priporočajo zaradi odlične toplotne in zvočne izolacije.
- IZOLIR okna so v celoti izdelana iz žaganega lesa smreke, jelke (krilo in podboj), ter prav tako zasteklena s izolacijsko steno. Izdelujemo jih v beli izvedbi (pleskana) ter v naravni izvedbi (sandolins).
- Furnirane zidne in stropne obloge so izdelane iz iverne plošče, furnirane s plemenitimi furnirji: hrast, jesen, brest, macesen, anigre, sapeli in koto. So robno ali nerobno furnirane, s furniranim ali nefurniranim peresom, ter površinsko obdelane s trajnim nitro lakom. V dopolnilnem programu imamo strukturirane — lužene obloge, izdelane iz furnirane iverne plošče. Lužene so v različnih barvnih odtenkih. Primerne so za oblaganje sten in stropov v najrazličnejših prostorih, ki jim dajejo prijetno domačnost. Montaža je enostavna.
- Oplemenitene iverne plošče so površinsko obdelane z melaminsko dekor folijo različnih barv in lesnih desnov. Primerne so za izdelavo kuhinjske in ostale stanovanjske opreme, posebno v šolah, vzgojno varstvenih ustanovah, bolnicah, poslovnih prostorih in v drugih javnih zgradbah.
- Zimske in letne turistične storitve na zapadnem Pohorju, Slovenj Gradcu, Misljini, Črni, Drahovgradu, Ravnah in Vuhredu. Smučišča so urejena za začetnike in zahtevne tekmovalce.

Naše kvalitetne izdelke lahko kupite po konkurenčnih cenah v prodajalnah Slovenijalesa, Lesnine in v vseh večjih trgovinah z gradbenim materialom.

PROIZVODNO TRGOVSKI KOMBINAT

Minotest

AJDOVŠČINA

z vsemi temeljnimi organizacijami združenega dela
in delovno skupnostjo skupnih služb želi vsem
delovnim ljudem in poslovnim prijateljem naše
socialistične skupnosti

SREČNO NOVO LETO 1976.

IMELI SMO LJUDI

Rudolf Faris

V Zagorju ob Savi je 9. decembra preminul borec Rudolf Faris. Rodil se je v Čemšeniku leta 1903. Dne 10. julija 1944 je vstopil v Cankarjevo brigado. Zaradi strela skozi pljuča je ostal invalid.

Alojzija Mihalič

Na Potovem vrhu pri Novem mestu so 11. novembra pokopali partizansko mater Alojzijo Mihalič iz Malega Slatnika. Rodila se je pred 75 leti. Z možem, ki so ga leta 1942 umorili belogardisti, sta aktivno sodelovala z OF od istega leta dalje. Po očetovi smrti sta dva sinova odšla v partizane.

Luka Bogataj

Na pokopališču v Stari Oselci so se 20. decembra za vedno poslovili od Luke Bogataja. Rodil se je pred 67 leti. Med vojno je bil najprej terenski aktivist, junija 1943 pa je vstopil v NOV. Med nemško ofenzivo na Zirovskem vrhu avgusta 1943 je bil šestnajst ur zasut v zrušenem bunkerju. Tisto leto so Nemci do tal požgali njegovo rojstno hišo. Brat je tudi bil v partizanih, starše in sestro pa so odgnali v internacijo.

Ivan Slabe

Na dobovskem pokopališču so se 22. novembra za vedno poslovili od tragično preminulega Ivana Slabeta, rojenega leta 1901 na Savi pri Litiji. Med vojno je aktivno sodeloval z OF.

Franc Kočnar

V Dobovi so decembra pokopali že petega člana ZB, Franca Kočnarja. Rodil se je leta 1896. Kot pripadnik delavskega gibanja se je ob začetku osvobodilnega boja takoj vključil v OF.

Marjeta Gostič

V Prevojah pri Lukovici je v osemdesetem letu starosti preminula partizanska mati Marjeta Gostič. Prvi sin ji je padel kot partizan leta 1942, drugega so leta 1944 ubili prav tako v prevojskih gozdovih in tretji je tudi bil partizan. Njena domačija je bila vedno odprta za partizane.

Marija Janežič

Decembra so v Moravčah pokopali Marijo Janežič. Kot partizan je padel njen sin Milan. Vse je žrtvovala za pomoč našim borcem in vsakemu je znala tudi z besedo vliiti poguma.

Ivan Turinek

V Soštanju so se 14. decembra za vedno poslovili od Ivana Turineka. Rodil se je leta 1924 v Skornem. Ob začetku okupacije je bil brez staršev in okupator ga je kot neizkušenega mladeniča mobiliziral ter poslal na vzhodno bojišče, kjer je bil ranjen. Ko so ga poslali na okrevanje domov, je maja 1944 odšel v Slandrovo brigado. Pozneje je bil kurir 4. operativne cone. Bil je dvakrat odlikovan.

Rudi Novak

Dne 4. decembra so pospremili na zadnji poti Rudija Novaka iz Kočevja. Rodil se je leta 1926. Vsa njegova družina je bila v partizanih: oče, mama in brat, ki je padel. Rudi je vstopil v ZDA julija 1943. Decembra istega leta je bil dodeljen VOS. Zapustil je ženo in tri otroke.

Pavla Kučar

Na pokopališču v Zalcu so 30. marca lani pokopali 76-letno Pavlo Kučar. Že avgusta 1941 je začela sodelovati v OF. Takrat je prvič sprejela v zavetje partizane iz Smiklavških hribov. Od leta 1942 do osvoboditve je bila v bližini njene hiše partizanska tehnikarica »Cankar«. Za delavce v njej je ves čas skrbela ona s svojo družino.

Jože Štimec

Dne 6. januarja je minilo leto dni, od kar so se v Mojstrani za vedno poslovili od prvoborca in komunista Jožeta Štimeca. Sodeloval je v bojih na Neretvi, v Drvarju, Sutjeski, Jajcu in Bihaču.

Jakob Podgornik

Pred kratkim je na Bukovem preminul Jakob Podgornik. Rodil se je leta 1892. Kot avstrijski vojak je bil hudo ranjen v Galiciji. Bil je član OF in tudi po vojni se je aktivno udeleževal v vseh vaških družbenopolitičnih organizacijah.

Albina Huber

V Kočevju so 5. novembra pokopali Albino Huber. Rodila se je v Ljubljani pred 78. leti. Z možem Francetom sta se naselila v Kočevju leta 1925 in sta imela dva otroke. Vsa družina je sodelovala v NOB. Sin Mito je bil partizan. Skupaj z možem in hčerjo je okusila vse gorje italijanskih in nemških taborišč.

Katarina Hribar

V Starem trgu pri Slovenj Gradcu so pred dnevi pokopali Katarino Hribar iz Slovenj Gradca. Bila je noseča, ko so jo leta 1941 izgnali v Bosno skupaj z možem. Mož ji je odšel v partizane in se ni več vrnil, ona pa je kljub majhnemu otroku zvesto sodelovala z NOV do osvojitve.

Ladko Prosenik

Decembra so v Trebnjem pokopali Ladka Prosenika. Rodil se je na Cviljah leta 1924. Spomladi leta 1942 je začel aktivno sodelovati z OF, septembra 1943 pa je vstopil v Cankarjevo brigado. Jeseni leta 1944 je zaradi bolezni oslepel. Tudi kot 100-odstotni invalid je marljivo sodeloval v družbenopolitičnih organizacijah.

Ivana Rogač

V Lescah je umrla 29. oktobra Ivana Rogač. Rodila se je na Studenčicah pred 74 leti. Vsi, ki so med NOB hodili mimo njene domačije ob Savi Dolinki, so jo poznali kot Sobčevo mater. Rada je pomagala našim borcem in marsikateremu je rešila življenje. Vseh osem otrok je vzgojila v zavedne državljane.

Ciril Tušar

V Cerknem je 17. marca umrl Ciril Tušar, rojen leta 1921. Po razpadu Italije se je vključil v idrijski odred in nato v Vojkovo brigado. Od januarja 1944 je bil v topniški brigadi 9. korpusa. Bil je nosilec dveh odlikovanj.

Filip Kacin

V Cerknem je 8. februarja preminul Filip Kacin, rojen leta 1903. V NOB je sodeloval od septembra 1943 kot krojač v delavnicah komande mesta Cerkno.

ZVEZA DRUŠTEV INVALIDOV SRS

DRUŠTVO INVALIDOV LJUBLJANA — ŠIŠKA

čestita vsem svojim članom, invalidom-športnikom in njihovim svojcem in družinskim članom

SREČNO, ZDRAVO IN USPEŠNO NOVO LETO 1976

z najboljšimi željami za osebno srečo in uspehom.

SKUPŠČINA OBČINE SLOVENSKA BISTRICA

Izvršni svet SO
Občinski komite ZKS
Občinska konferenca ZMS
Občinska konferenca SZDL
Zveza združenj borcev NOV občine
Zveza rezervnih vojaških starešin Slovenije, občinski odbor Slovenska Bistrica

Samoupravne interesne skupnosti, in sicer: socialnega, zdravstvenega varstva, izobraževanja, kulture itd.

ČESTITAJO VSEM OBČANOM IN DELOVNIM LJUDEM ZA OBČINSKI PRAZNIK, KOT SPOMIN NA DAN, KO JE DNE 8. JANUARJA 1943 NA POHORJU JUNAŠKO IZKRVAVEL I. POHORSKI BATALJON.

ANKETA PODJETJA ZA PTT PROMET V LJUBLJANI

ČLANI ZB NOV IN ZRVS SLOVENIJE — SODELUJTE PRI ANKETI

Podjetje za ptt promet Ljubljana pošilja anketo občanom oziroma gospodinjstvom, organizacijam združenega dela in drugim na območju podjetja (občine: Cerknica, Domžale, Grosuplje, Kamnik, Kočevje, Litija, Ljubljana-Bežigrad, Ljubljana-Center, Ljubljana-Mostopolje, Ljubljana-Šiška, Ljubljana-Vič-Rudnik, Logatec, Ribnica in Vrhnika). Anketo bodo prejeli v dneh od 7. do 10. januarja 1976.

Anketa ima naslednja vprašanja:

- ALI STE ŽE TELEFONSKI NAROČNIK?
- ALI STE ŽE VLOŽILI PRIJAVO, ČE ZELITE POSTATI TELEFONSKI NAROČNIK?
- KOLIKO TELEFONSKIH PRIKLJUČKOV (SE) ZELITE?
- KDAJ ZELITE TELEFONSKI PRIKLJUČEK — LETO?
- ALI STE ŽE TELEX NAROČNIK?
- KDAJ ZELITE POSTATI TELEX NAROČNIK — LETO?

Podjetje želi z rezultati ankete izpopolniti razvojni načrt o telefonskih in telegrafskih kapacitetah, ki ga ima pripravljeno do leta 1985. Zato je potrebno, da na anketo odgovorijo vsi, ki bodo dobili dopisnico, ker bo le tedaj možno uspešno uporabiti podatke anketiranja.

Za sodelovanje se bo Podjetje za ptt promet Ljubljana anketirancem očitno izkazalo s tremi praktičnimi darili.

Podjetje za ptt promet v Ljubljani

Snežinke nosijo tudi sanje in misli na zeleno pomlad, so rekli gorenjotrebuški otroci. Je potem čudno, če nas je pogled na snežne zaplate, ki so se v prelepi gorski vasici, tistega dne obsijani s soncem, bleščale kot nese-to zvezdic, ogrel? Prav to misel pa smo ponesli tudi s seboj, s seboj v Ljubljano.

Bilo je to ondan, ko smo se zadnjo soboto v minulem letu vračali iz Gorenje Trebuše.

Slišali smo jih, tople in lepe besede, v šolski dvoranici, kjer smo skupaj z domačini pričakovali dedka Mraza. Od daleč je prišel, tam izpod Triglava, kot je rekel, in prav nič ga ni motil majavi, štirinajst kilometrov dolg kolovoz, ki vodi proti Gorenji Trebuši. »Ne, tega novoletnega veselja si ne pustim vzeti!« je modroval bolj zase, kot za prisotne. »Samo, da ni tako kot predlani, ko sem moral zaradi neprevoznosti poti darila pustiti kar pri nekem kmetu v Dolenji Trebuši!«

Pravzaprav je bilo to v marsičem nenavadno novoletno praznovanje.

Ne samo zavoljo tega, ker nas je grela tako majhna peč, da smo, čeprav oblečeni v tople zimske plašče, skorajda drgetali od mraza. (Pa vendar nam je bilo toplo pri duši!) Tudi zavoljo tega, ker toliko iskrenega veselja in nestrpnega pričakovanja, čeprav gre za gosta, kakršen je dedek Mraz, človek danes zlepa ne doživi.

Nenavadno predvsem zato, ker smo se ob njem zamislili, zresnili, si izprašali vest.

Zbralo se je osemindvajset otrok. »Pred osmimi leti jih je bilo trideset,« je nekdo tiho pripomnil. Pred vojno je bilo v Gorenji Trebuši tudi šeststo občanov in sto dvajset hišnih števil, zdaj jih je dvesto osemde-

RAZVIJANJE IN NEGOVANJE REVOLUCIONARNIH TRADICIJ

V OGLEDALU NASEGA ČASA

NOVOLETNE SANJE

Dedek Mraz v Gornji Trebuši in še kaj

set in več kot polovica hiš je praznih. Pogled se nam je nehote ustavil na otrocih. Kar z bojaznijo smo jih še enkrat prešteli: osem predšolskih je z mamicami sedelo v prvih vrstah, tistih od prvega do četrtega, razreda je bilo devet, enajst iz višjih razredov pa jih že tako hodi v osemletko v

Most na Soči. »Tudi v Dolenji Trebuši je samo šestnajst otrok, četudi je to že dolina,« je nekdo tiho pripomnil.

Ali veste, da se začne pouk v Gorenji Trebuši ob deveti uri zjutraj? »Zimske noči so dolge in nekaj naših otrok ima do šole tudi po več kot uro

hoda,« nam je pojasnila učiteljica Jožica Makuc.

Naši ljudje se od tistih dni, ki jim pravimo narodnoosvobodilni boj, niso spremenili, nam je rekel Franc Podgornik, tajnik krajevne skupnosti. Pa čeprav je ostalo dosti neizpoljenih obljub! Radi imajo svojo Gorenjo Trebušo in storili bi vse, da bi jo ohranili pri življenju. »Letos na pomlad bomo končno le dobili sodobno telefonsko zvezo s svetom!«

Nanjo so v Gorenji Trebuši čakali dolgi trideset let.

V Gorenji Trebuši, partizanski vasici, v kateri ni bilo domačije, ki bi ne dala svojega prispevka boju za svobodo in lepše življenje. V njej je bila med vojno osrednja kurirska postaja P-7, v njej je bil 22. decembra ustanovljen deveti korpus, v njej se je zadrževalo vodstvo političnega gibanja na Primorskem, v njej je bila tudi partizanska šola.

Koliko darilnih paketov bo dedek Mraz semkaj prinesel čez osem let, smo se vprašali. In, da ni partizanskih kurirjev, pa Scene, Jugoreklama in osnovne šole Prežihovega Voranca iz Ljubljane, pokroviteljev osnovne šole v Gorenji Trebuši, bi otroci tod sploh videli dedka Mraza?

»Kdaj ste jih začeli obiskovati?« smo vprašali Zdravka Vidriha in Lada Lapajnet, nekdanja partizanska kurirja.

Povedala sta, da že kmalu po vojni, z načrtnimi akcijami pa so začeli pred osmimi leti. Gre za povrnitev dolga ljudem Gorenje Trebuše, ki so jim med vojno nudili vse, kar so imeli... Hkrati žele s svojimi obiski opozarjati širšo družbeno skupnost na to, kar bi že zdavnaj več ne smeli opozarjati. Na neurejene ceste, na pomankanje elektrike, na postavitve gospodarsko-lesnega obrata, ki bi dajal kruha.

Snežinke nosijo tudi sanje in misli na zeleno pomlad, so rekli gorenjotrebuški otroci. Tudi v Gorenji Trebuši, prelepi partizanski vasici.

MILENA STRAJNAR
Foto: STANE ŠKRABAR

Ingolič med nami

Tudi letos sta našo šolo obiskala gosta s Kurirčkovega festivala v Mariboru. Tokrat sta bila pri nas književnika Anton Ingolič in Aleksander Popovski. Pisatelj Ingolič nam je prebral črtico »Zvestoba«, v kateri je predstavil hude dni druge svetovne vojne, Aleksander Popovski pa se je predstavil s krajšim humorističnim delom. Brai je v makedonščini, a smo ga dobro razumeli. Pozorno smo poslušali tudi pripoved pisatelja Ingoliča o tem, kako je med drugo svetovno vojno nastala knjiga »Udarna brigada«. V zahvalo sta naša draga gosta dobila šopek cvetic in šolsko glasilo osnovne šole iz Bakove »Brstiči«, pa tudi taborniki smo jima podarili odredno glasilo »Zarja«.

Foto in tekst: DUŠAN ANTOLIN—PIRŽ

Ni moč pozabiti

»Bili so to strašni časi in storiti moramo vse, da bi se nikoli več ne povrnili.«

Dvanajstega decembra smo praznovali dan šole in dan jugoslovanske ljudske armade, pa smo medse povabili Lojzeta Koširja, ki nam je pripovedoval o Belokranjski četi in Milki Šobarjevi-Nataši, katere ime nosi naša šola v Novem mestu, pa tovarišico Minko Dragan, ki se je spominjala strahot nemškega koncentracijskega taborišča Ravensbrück.

Minka Dragan je bila znana aktivistka narodnoosvobodilnega boja. Ko so jo Nemci aretirali in obsodili na smrt, je bila stara devetnajst let... Ker po nemških zakonih še ni bila polnoletna, so jo le zaprli. V zaporu so jo hudo mučili, a ničesar izdala.

Iz ljubljanskih zaporov so tovarišico Minko s transportom odpeljali v Ravensbrück. Stiri dni dolgega potovanja ne bo nikoli pozabila. Strpali so jih v živinske vagone, kar po devetdeset skupaj. Zmanjkovalo jim je zraka, mnogi so se onesvestili, pot je terjala tudi smrtno žrtve.

»Nikoli ne bom pozabila tudi prvega dne v taborišču in pogleda na dolgo vrsto otrok, ki so korakali v težkih lesenih cokolah, slabo oblečeni, s krampi na ramah. Korakali so in peli nemške pesmi.«

Postale smo številke, zaznamovane z rdečim trikotnikom, ki smo mu same dodale znak J.

Kaj bi ti še povedala?

Dan je bil enak danu. Ob slabi hrani smo morale opravljati moška dela. Najhuje je bilo, ko smo morale v krematorij voziti mrtve in pol mrtve tovarišice, pa jim nismo mogle pomagati. Kako sladko je bilo maščevanje, ko se nam je v tovarni, kamor so nas premeštili ob koncu vojne, ponudila priložnost za sabotažne akcije. Na stotine plinskih mask je takrat šlo izpod naših rok. Bila sem tudi med tistimi, na katerih so delali zdravniške poskuse. Dosti sem prestala, pretrpela! Kmalu po prihodu v taborišče smo pripravile pobeg. Neki ženski s Koroškega smo pomagale, da se je vrnila domov. Po njenem begu

so nas pretepli in obesili deset Jugoslovank.

Bili so to strašni časi in storiti moramo vse, da bi se nikoli več ne povrnili.«

OLIVERA STANISA

Pred dnevom JLA

Bližal se je dan jugoslovanske ljudske armade, pa smo se učenci tretjega razreda osnovne šole Prežihovega Voranca iz Raven na Koroškem zbrali v učilnici v drugem nadstropju stare šole, da bi proslavili dvaindvajseti december, praznik nas vseh.

Čakali smo tovarišico Pavlino, ki nam je pripovedovala doživljanje iz narodnoosvobodilnega boja.

»Moji bratje so izkopali zemljanko, v kateri so se potem zadrževali partizani. Nekega popoldne sem jim nesla kosilo. Še danes se spominjam, da je močno deževalo. Zato so se partizani umaknili v žago, kjer so pričakovali kurirja. Zanj so na običajnem mestu pustili sporočilo, kje so — pa so namesto njega prišli Nemci. Imeli so srečo, da so jih pravočasno videli in so se brez izgub umaknili v gozd.«

Takrat sem z njimi odšla tudi jaz.

Marsikaj je še povedala tovarišica Pavlinova. Ves čas smo jo z zanimanjem poslušali, le tu in tam smo ji postavili kakšno vprašanje. Želimo, da bi nas še prišla obiskat, ne le kadar praznujemo dan jugoslovanske ljudske armade.

Učenci tretjega razreda

TV-15 ZA MLADINO

Pot, ki so jo prekmurski taborniki in drugi mladinci prehodili na pohodu po partizanskih poteh Prekmurja, je bila dolga...

Po Prekmurju

»Svobodni smo — in naše svobode, neodvisnosti, bratstva in enotnosti nam nihče ne more odvzeti«, je dejal tovariš Vild, to pa je bila hkrati vodilna misel našega pohoda

Na pohod »Po partizanskih poteh Prekmurja« smo krenili izpred spomenika zmagi, zbrali pa smo se v počastitev dneva jugoslovanske ljudske armade in tridesete obletnice osvoboditve.

Petek, 1975.

Krenili smo po Dolinskem in se ustavili v Gančanih ob spomeniku narodnega heroja Staneta Kovača-Marka, v Beltincih na partizanskem mitingu, v Žižkih pa na vaški proslavi, kjer smo

skupaj z domačini pokramljali in zapeli, da je donelo daleč naokrog.

Sobota, 1975.

Ceprav je bilo zjutraj precej mrzlo, smo skozi Veliko Polano zvonko zapeli. Tu smo se srečali s pisateljem Miškom Kranjcem in si ogledali muzej naprednega tiska. Pisatelj nam je pripovedoval o časih, ko je urejal Ljudsko pravico. V nadaljevanju pohoda smo se ustavili v Bogojini, kjer je bil partizanski miting. Kulturni program je dopolnjevalo pripovedovanje tovariša Šavla, aktivista narodnoosvobodilnega boja. Obiskali smo tudi obmejno karavlo Domanjševci. Sledila je najbolj težavna pot — pot do Hodoša. Bila je precej dolga in pešali smo po hribov.

V spomin

Zgodilo se je 3. novembra 1943. Partizanska četa se je, utrujena od dolge poti, ustavila pri kmetu Petru v Javorjah. Tu so se partizani počutili kot doma, pa tudi domače hčerke Marija, Fanika in Nežka so jih znale postreči, kot le malokdo v okolici.

Ob svitu so Petrčevo domačijo obkolili Nemci. Zapokale so puške in partizanom je preboj v Čemerški graben uspel. Z Olgo Kastelic-Marjetko, Pavlom Zavrčjem-Matjažem in Jamskim Poldetom je uspelo zbežati tudi Faniki, Nežki in domačemu sinu Alojzu. Marija, ki jo vidite na fotografiji, je obležala s prestreljenim grlom,

Nežko so hudo ranjeno odpeljali v črnsko bolnišnico. Starše so najprej odpeljali na zaslisanje in potem so jih izselili; domačijo pa je uničil ogenj.

Marija je bila moja prijateljica... Letos so ji tam, kjer ji je sovražnikova krogla pretrgala nit življenja, postavili skromno obeležje. Zelela sem jo predstaviti tudi vam, mladim bralcem »TV 15«. Prepričana sem, da se je bodo spomnili tudi borci, ki so bili ta usodni dan v Petrčevi domačiji, čeprav je od tistih dni minilo že več kot dvaintrideset let.

STEFKA MELANSEK

NASLOVLJENO NA
»TV-15 ZA MLADINO«

A vendar lepo

»Pritekla je sosedja in povedala, da moji štirje otroci korakajo okrog cerkve in pojejo »Hej brigade, hitite!«

Ko sem se odpravljala na pogovor z aktivistko Gizelo Velikonja, sem premišljevala o vojni in velikih žrtvah, ki jih je terjala.

Mračilo se je že in na nebu so se prižigale prve zvezde. Zeblo me je, zato sem pospešila korak. Ko sem vstopila v hišo, kamor sem se namenila, sem zagledala nekaj več kot petdeset let staro žensko, svetlorjavih las in živahnega pogleda. Začela mi je pripovedovati o sebi in svojem možu. Sprva ji je beseda tekla počasi in okorno, kmalu pa se je razgovorila in spomini so oživel, da jih ni bilo moč ustaviti.

»Sprva je za partizane delal le moj mož. Kmalu je k sodelovanju pritegnil tudi mene. Ko je odšel v gozdove, sem postala še bolj delavna. Nihče več bi me ne mogel odvrti od dela za našo stvar, od boja za svobodo. Ženske smo imele svojo organizacijo. Bila sem tudi obveščevalka. Od Nemcev, ki so stanovali zraven nas, sem marsikaj zvedela. Pri meni so se zbirale sodelavke. Pletle smo nogavice, pekile kekse in zbirale denar za partizanske družine.

Nemcem sem ščasoma postala sumljiva, pa so nekega večera vdrli k nam. Z otroki so me nagnali ven. Stali smo v snegu. Otroci so bili bosi in v spalnih srajčkah, nožice so jim od mraza drgetale. Tako smo stali več ur. Nemci so medtem premetali stanovanje. Ko so vse premetali, so razočarani odšli, saj niso ničesar našli.

Nekoč sta v mrtvašnici ležala dva partizana, ki so ju ubili Nemci. Ponoči smo tiho odšli v mrtvašnico. Borca smo pokrile z zastavami in položile venec. Zjutraj so Nemci od jeze besneli. Ko so partizana pokopali, smo akcijo ponovile. Poleg venca smo dale še konzervo, napolnjeno s peskom. Vanjo smo vtaknile žico. Nemci so mislili, da je bomba. S puškami so prisilili neke

dim! Vojna ji je vzela moža in sinove, pa je nadaljevala njihovo delo.

Tu je tovarišica Gizela za trenutek obmolknila.

»Hudo je bilo, a vendar lepo. Mor-da lepše kot danes. Takrat smo delali, ne da bi mislili na denar.«

Poslovala sem se. Spotoma sem premišljevala o njenem sedanjem življenju. Z bolnim možem živi v prijetno urejenem stanovanju. Otroci so odrasli in si sami služijo kruh. V marsičem ji je laže kot nekoč. Vendar se ji misli pogosto vračajo v preteklost. Ne more pozabiti nesebičnega tovarštva in požrtvovalnega dela, ki je krasilo vojne in povojne dni.

DRAGICA JOST

KRAMLJANJE

»Še nikoli ti nisem pisala, draga Milena, in se hudo bojim, da se boš hudovala. Veš, rada bi zvedela in to že kar v prvi novoletni številki »TV 15«, koliko narodnih herojev imamo v Sloveniji in koliko v Jugoslaviji. Tega namreč ljudje ne vedo, niti moji starši in tudi učitelji ne. Zato sem se po nekajdnevem obotavljanju le opogumila in ti napisala teh nekaj vrstic.«

Kako bi potem vedeli mi, osmošolci, se ob koncu pismenca skorajda z jezo vprašuje deklica iz Kozjega.

Prav imaš, draga Majda, tudi to, ko praviš, da imen vseh narodnih herojev ne bom mogla zapisati. Smo narod z bogato in junaško zgodovino! V Jugoslaviji imamo kar 1312 narodnih herojev, od tega 90 žensk, samo Slovenija pa se ponaša z 156 narodnimi heroji in 18 narodnimi herojinami.

Se nekaj bi ti rada povedala. Vsak peti borec narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije je bila — ženska. V zgodovini vojskovanja ni znano, da bi bile ženske tako množično zastopane v oboroženih silah. Tudi to, ne samo številni herojev, govori o tem, v kolikšni meri je bila osvobodilna vojna v Jugoslaviji vojna vseljudskega značaja, govori o tem, da je narodnoosvobodilna vojska Jugoslavije zrastle neposredno iz ljudstva kot njegova lastna potreba.

Vidiš, draga Majda, nič nisem bila huda in drugič se lahko, kot si obljubila, podpišeš s polnim imenom.

Naj današnje kramljanje sklenem s čestitko Goranu Mitroviču.

Saj se spominjate njegovega pismenca o zgodovinskem krožku narodnoosvobodilnega boja, ki deluje na osnovni šoli v Sentvidu? Pravi, da bo še sodeloval na naši strani in da nam želi srečno devetnajstletinsedemdeseto leto. Pa hvala, Goran!

MILENA

Hudo je bilo

Veste, moja mamica se je rodila v pregnanstvu v Nemčiji, daleč od domovine

Moja mamica je prišla na svet bolna, rahitična. To se je poznalo tudi pozneje, saj ni mogla shoditi. Imela je izpahnjene kolke. Zdravniki so predlagali operacijo, ki je bila zelo tvegana, posebno v vojnih dneh.

Veste, moja mamica se je rodila v pregnanstvu v Nemčiji, daleč od domovine.

Stari ata in stara mama sta dolgo premišljevala in se nikakor nista mogla odločiti za operacijo. Pa se je zdravstveno stanje moje mamice slabšalo iz dneva v dan in ni kazalo drugega, kot da sta privolila v operacijo.

Prva operacija ni uspela, druga tu-

di ne in šele tretja operacija, ki so jo izvršili v osrednji nemški bolnišnici, je prinesla rezultate.

Samo dve uri zatem, ko jo je stari oče odpeljal iz bolnišnice, so le-to bombardirali Amerikanci. Porušili so jo do tal in pol seboj je bolnišnica pokopala mnoge žrtve. Rešila se je le naša sosedja, ki je delala v kuhinji. Skočila je skozi okno z gorečo obleko. Komaj so jo rešili in še danes nosi posledice.

Tako je moja mamica, s katero živim v vasi Ples v bližini Bistrice ob Sotli, po naključju ostala živa.

DRAGICA ČERNELIČ

Sedemindvajsetega decembra je ob krajevnem prazniku na Kogu govoril slovenski pisatelj Ivan Potrč. Spregovoril je o pisatelju domačinu Jožku Kerenčiču, o njegovem leposlovnem in znanstvenem delu, v katerem opisuje življenje malih in zatiranih ljudi, svet Jeruzalemskih gor.

PODOBE NASIH LJUDI

Pisatelj in heroj

Tu na Kogu, v Kerenčičevem domačem kraju vam ne bi rad govoril, raje bi se pogovarjal z vami. Bilo bi, kot bi se pogovarjal z Jožkom. Vem. Spet bi mi pripovedoval o križih in težavah, ki jih morajo prenašati domačije, kako živijo ljudje in kako si iščejo poti skozi življenje. Dobro je poznal ljudi po vaših gorah. Za vsakega je vedel, kaj nosi v sebi, kaj mu prizadeva težke dneve in prečute noči. Vedel je tudi, kaj mu vlija voljo, da tegobe prenaša in se prebije. Tudi hiše in koče zanj niso imele sten, poznal je življenje za njimi. Lahko bi rekli, da se je rodil s pisateljskimi očmi, ki jim ni mogoče ničesar prikriti. To ni bila nikarkršna muza, ki bi ga obsedla, ampak je znal s kmečkimi in viničarskimi ljudmi začutiti, se živeti v njihovo bolečino in prebresti. S pesmijo in vriskom je znal bodriti ljudi, da se je slišalo čez vse »sepe«, tudi v sosednjo faro. To čustvo, to čudovito Jožkovo srce je terjalo, da so prsti prijeli pero in zapisali, kar je narekovalo srce.

Vendar Jožka niso premagovale samo čustva, ki človeka žalostijo ali razveseljujejo, v njem, mlademu pisatelju, je bila tudi vera, da, močna vera v človeka, vera v trpinčeno ljudstvo. Če smo pisatelji, ne smemo malega, zaničevanega človeka ubiti z njegovo lastno grenkobo, ampak mu moramo pokazati tiste sile, ki ga bodo iz težkega življenja tudi izkopal. In to moč je mladi pisatelj Kerenčič videl in odkrival v kmečkem in viničarskem ter delavskem svetu. Jutrišnji boljši in lepši svet leži v njihovih rokah — in takšna miselnost, takšno prepričanje terja revolucijo.

Da bi njegov lik še bolj osvetlil, saj mislim, da je to jedro Kerenčičeve osebnosti, predvsem pa tudi pisateljske osebnosti, naj omenim pismo, ki mi ga je Jožko pisal leta 1938 in sem ga ohranil do danes. Poslal sem mu »Sinu«, povest, ki je bila objavljena tisto leto. Napisal mi je, kako »vsebinsko krvavo odgovarja resničnosti in stvarnosti« in pristavil, da »manjka vsaj utrinek vere in možnosti v boljše dni, manjka tisto, kar bi človeka poleg tega, da ga zgrabi in strpinči, tudi razdražilo, ga razgibalo. To je spoznanje,

Janez, in jaz sem se obogatil ob tem spoznanju, ki ga bo treba v sebi prekvapiti. Naše življenje zahteva od pisatelja ostro, jasno in krvavo analizo vsega, kar nas tlači v notranjosti in v okolju... Toda ob odkrivanju vsega tega ne bomo smeli pozabiti odkrivati tudi one odtenke v človeku, ki vzbujajo vero v človeka in njegovo rast. To vero imamo in jo moramo dati tudi občutiti,« piše Kerenčič in nadaljuje: »Odkriti moramo tudi tiste drobne zakrite utripe, ki tlačenim podtalno ruvajo in bodo morali nekoč bruhniti v svojo sproščenost in osvobojenost.«

Te vrstice so bile napisane leta 1938. Niso minili tri ali štiri leta, ko so se te sile začele sproščati in se ob vodenju naše komunistične partije tudi osvobajati. In naš pisatelj, vaš Kerenčičev Jožek, ni ostal samo pri teh besednih ugotovitvah in papirnih zahtevah, ampak je znal v najbolj črnih dneh dvigniti slovensko revolucionarno zastavo in — znal je tudi preliti kri za svojo pisateljsko besedo in svoje ljudstvo. Znal je tudi umreti, ker je vedel, zakaj streljajo njega, brata in druge vaše domačine.

Naj se zopet povrnem k sebi. Že iz prebranih vrstic iz pisma ste lahko razbrali, da smo imeli takrat vsi mladi pisatelji neke skupne težave ali probleme, kakor se danes pravi. Tudi sam sem bil kmečki otrok, »želanjeva« ali mlinarjev sin. Življenje je bilo, kot bi se ustavilo. Zivna ni imela cene, vino je ostajalo v kletih ali pa se je vaša srenja opijala z njim po vinotocih. Mladi človek ni imel kam iz tega sveta. Nihče te ni potreboval za uk, pa saj je bilo še na stotine učiteljev brez službe in kruha. Obupa je bila zvrhana mera in če si bil kot pisatelj zvest sebi in svojim čustvom, si ta obupa, ki je zajemal ljudi, to postano življenje, ki se ni in ni hotelo premakniti nikamor, tudi takšno opisal. Vendar ni vse ostajalo le pri obupu in ni bilo vse, kar smo takrat

tako črno popisali, zapisano samo zaradi tega obupa. Zeleni smo to črno življenje prikazali tako črno kot je bilo, da bi s takšnim pisanjem zakrčili v svet, kakor je družba krivična, ako ga duši. Da, vse pač tudi zato, da bi naš izkoriščani svet spoznal potrebo, da si ustvarimo drugačen svet, svet, v katerem ne bo več izkoriščanja človeka po človeku, svet, v katerem bo o vsem odločal tisti, ki dela, ki ustvarja dobrine, tudi umetniške. Tudi to je delo in če je bilo vredno, ga je ljudstvo vedno cenilo.

Odkriti tiste drobne utripe v zatiranem življenju našega človeka in jih opisati tako, da bi živo in prepričljivo zaživel, ni bilo lahko. Pisatelji smo vedno hoteli ostati zvesti resnici do zadnjega vlaknata drobnega utrip ali upor pa je moral priti iz našega človeka sam. Moral je postati živi utrip našega pisanja, se pravi, naš lastni utrip. Le tako je lahko knjiga bralcu povedala, kaj čuti ljudstvo in kaj hoče. Vsi veste, da je Cankarjev Hlapec Jernej končal s svojo pravico v ognju. Takšno Cankarjevo pisanje je bilo za nas simbol, Jernejeva pravica klic iz daljine. Mladi pisatelji in komunisti, in prvi med njimi je bil naš Jože, pa smo hoteli postati klicarji revolucije. Hoteli smo videti in s svojim pisanjem doseči, da bi tisto, kar je potlačeno v ljudstvu, bruhnilo v svojo sproščenost in osvobojenost, kakor je zapisal Kerenčič v pismu. V literaturi je bil predrevolucijski čas Kreftove Velike puntarije, čas Krleževih Balad o Petrici Kerempuhu. Pisateljsko ustvarjanje je bilo krvava izpoved poraženih, vendar vedno upornih sinov.

Kerenčičeve povesti pa so bile vedno povesti iz njegovega časa, bile so povesti njegovih in vaših ljudi.

Vidimo torej, kako je bila pisateljska domišljija veskoki zvesta svojem ljudstvu. Krivično bi bilo, če bi mu kdo očitil, da je bil brez domišljije — samo živa pisateljska domišljija je zmogla napisati tak književni biser, kot je povest o materi, ki išče mojstra. Za vso to resnico se skriva toplo in ljudstvu privrženo srce. Vendar pa mladi pisatelj in pedagoški delavec ni ostal samo pri tej svoji pisateljski domišljiji ali fantaziji, ki mu jo je vzbujalo življenje v domačem kraju. Kerenčič je začel objavljati tudi znanstvene študije o razmerah na deželi. Omenil bi predvsem dve: študij o naši vasi in Zemljiški odnos v Jeruzalemskih gorah. Samo takšna znanstvena, marksistična razprava, kakor je zadnja, je mogla svetu razkriti, kako ljudje po teh bregovih res živijo. »Iz roda v rod ob trdem delu na lastni in tuji zemlji životari to ljudstvo, množica pa teče v svet za kruhom,« je zapisal in nadaljeval: »Eden glavnih vzrokov takemu življenju je v lastništvu zemlje. Večina dohodkov ljudskega dela gre iz Jeruzalemskih gor in tako je počrpana iz leta v leto bolj izčrpana. V lastništvu zemlje so ostanki večstoletnega podložništva tuji gospodi. Največje dohodke pobere zemljiška gospoda, ki je lastnica najrodovitnejše zemlje, najštevilnejši

Z odkritja spomenika Jožku Kerenčiču

med to gospodo pa so potomci večstoletne ljudstvu in narodu, ki mu to ljudstvo pripada, po krvi in zavesti tuje in sovražne gospode. Zaježiti propadanje slovenskega ljudstva v Jeruzalemskih gorah, ustvarjati nove pogoje življenja tega in bodočih rodov je nujno. Kerenčič je zahteval, »da postane zemlja v Jeruzalemskih gorah last onih, ki jo obdelujejo« — zahteval je popolno zemljiško reformo.

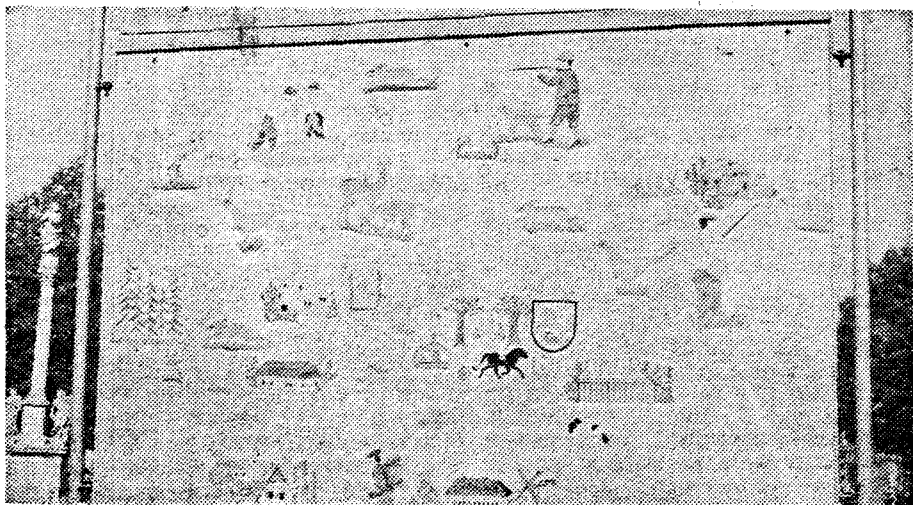
To je bila razprava, ki je sicer govorila o zemljiških odnosih v Jeruzalemskih gorah, a je bila napisana za celo našo domovino, kjer so bile razmere podobne, saj agrarna reforma ni bila do kraja izvedena. Prav to pa je zahtevalo spreminjanje zemljiških odnosov, klicalo je po revoluciji.

Ta Kerenčičeva razprava je bila napisana leta 1938 za mariborska Obzorja in je spregovorila tudi o njegovem umetniškem, književnem ustvarjanju, o njegovih povestih, saj je odkrivala ozadje bede, ki jo je opisoval v svojih povestih, ozadje, »da v večini domov, kjer je malo lastne zemlje ali je sploh ni, vlada brezdelje in lakota«.

V slovenski književnosti do Kerenčiča nismo imeli pisatelja, ki bi se tako celovito pripravil na svoj pisateljski poklic. Danes lahko to trdim še z večjim prepričanjem kot pred desetimi leti, ko sem začel pripravljati Kerenčičevo pisateljsko in znanstveno delo za tisk, njegovo »Domačijo«. Žal, so njegova dela predolgo ostala neznana širši javnosti. In vendar danes — čez dobro leto bo štirideset let — že moremo povedati, da bo mojstrsko napisana novela Matl išče mojstra v slovenski književnosti kot biser slovenske prozne stvaritve. Že samo ta povest pove, da je Kerenčič tudi pisateljsko dozor.

Vsi tudi poznate Jožkovo poslednje pismo, ki je eno najbolj pretresljivih in najbolj človeško dostojanstveno napisanih predsmrtnih pism — bolj kot kakršnokoli pisanje odkriva njegov poslednji mir in trdno vero v svoje ljudi. Ob tem pismu sem hotel povedati le to, da Kerenčiča in njegovo delo premalo poznamo in si moramo prizadevati, da bi njegovo privrženo ljudstvo razkrili ljudem. Njegova kmečka zadržana osebnost in trma nam bi morali ostati večni vzor, vzor človeku, ki ljubi svoj narod in se je zanj pripravljen tudi boriti.

IVAN POTRO

Junak Nedeljko

Anton Dragar-Nedeljko se je rodil 15. januarja 1908 v Dragomljah pri Domžalah. Izučil se je za kolarja in se nato preselil v Ljubljano. Tako on kot žena sta se leta 1941 vključila v narodnoosvobodilno gibanje. Ženo so Nemci ujeli kot partizanko oktobra 1941 in jo ustrelili. Reza Dragar je zato narodni heroj. Pokojni Dragar je bil od junija 1942 borec v raznih enotah, po razpadu Italije pa je odšel v 9. korpus na Primorskem. Na sedežu pokrajinske izpostave je na prvi pokrajinski konferenci 6. in 7. maja 1944 dal načelnikom okrožnih izpostav prvo navodilo o organizaciji narodne zaščite.

Dne 29. januarja 1944 se je pokojni Dragar odpravil na pot v spremstvu komandirja zaščitne čete pokrajinskega načelstva narodne zaščite za Slovensko Primorje Zvonka Jelena. Hotel je pregledati delo organov zaščite v srednjepirimorskem okrožju. Sedež načelstva je tedaj bil v bližini Čepovana.

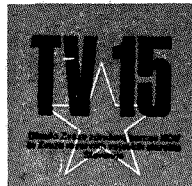
S spremljevalcem sta se pripravljala, da se vrneta nazaj proti Čepovanu, na sedež pokrajinskega načelstva. Tisto noč sta prespala v Vrtovinu, naslednjega dne zjutraj pa sta se napotila proti Predmeji. Med potjo sta opazila Nemce. V zaklonišču sta počakala do 15. ure, potem pa sta šla dalje. Pridružil se jima je

še intendant bolnišnice 30. divizije. Nemci so bili še vedno v bližini, zato so vsi trije krenili proti Čavnu. V gozdu so počakali do naslednjega popoldneva. Prišli so do porušene hiše med Krnico in Predmejo in ker Nemcev ni bilo slišati, so prenočili v njej. Naslednjega dne, 9. februarja, so krenili po gozdni poti proti Predmeji. Bilo je okrog 9. ure. Kakšnih sto metrov za Nedeljkom in intendantom je šel Zvonko z nekim partizanom iz 17. brigade. Kakšnih tristo metrov od hiše, kjer so prespali, je izza ovinka zaregljala najprej brzostrelka zanj pa še šarec in posamezni strel iz puške. Jelen in oni partizan sta skočila v zaklon in ker streljanje ni ponehalo, sta se spustila v beg. Tudi intendantu se je posrečil beg, Dragar pa je obležal na mestu. Našli so ga šele po več dneh preraštanega od nemških krogel.

Oktober 1945 so njegove posmrtno ostanke prenesli na domače pokopališče. Njemu in ženi so leta 1948 odkrili spominsko ploščo iz Črnučah na hiši, kjer sta nekoč stanovala.

FRANC HVALA

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec, Ljubljana. Miklošičeva cesta 28 kot glasilo Zveze združenih borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije

Glavni in odgovorni urednik
SILVO TERSEK

Novinarji: MILENA STRAJNAR, NEVA MUZIC,
POLDE VRBOVSEK, MILAN VOGEL

Tajnica uredništva: MARA OKORN

Telefon uredništva 327-780

Uprava in naročniški oddelki »TV 15«: Miklošičeva cesta 28, pp 598/XI 61000 Ljubljana. Tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana, Telefon 320-486

Letna naročnina 100 dinarjev, za inozemstvo 130 dinarjev — posamezna številka v kolportuži 2 dinarja.

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV 15«, Miklošičeva cesta 28, pp 598, 61001 Ljubljana — Rokopisov in fotografij ne vračamo.

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV 15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov.

Tisk in kliseji CGP Delo, Ljubljana, Titova 35.